

ȘEF RABIN DR. MOSES ROSEN

Mireasa noastră dragă: TORA

„Zilele cutremurătoare” — IAMIM NO-RAIM —, ale răspintiei dintre anul ce a trecut și cel ce a început, le avem deja... la spatele nostru. „Socotilele” suflătești ce le-am făcut cu acest prilej s-au încheiat. Gravitățile și emoțiile s-au risipit și au făcut loc unei „sărbători a bucuriei”, iar cea din urmă dintre zilele festive ale începutului de an reprezintă culmea acestei bucurii.

Bucuria cu Tora este suprema bucurie a unui întreg popor, care, de mii de ani, s-a identificat cu Cartea și cu al ei destin, n-a dat-o din mină nici o clipă și i-a rămas credincios cu fanatism, cu singurul fanatism de care a fost capabil.

Anul calendaristic se confundă deci cu anul lecturii biblice. Citim cele din urmă versete ale Torei și, de îndată, reîncepem să ne adăncim în studiul lui „Bereșit”, al Marelui Început, a cărui taină ne străduim, an de an, s-o pătrundem.

„Mireasa” noastră dragă, Tora, e mereu tânără. Mileniile nu au izbutit să-i șteargă frăgezimea, căci ea „un izvor năvalnic” îi sunt resursele, mereu proaspete, mereu noi, mereu nu la pas cu vremurile, ci înaintea lor. O citim, o comentăm, o învățăm, an de an; nesfârșit e numărul acelor care au „înnotat” în oceanul învățăturii sale și, totuși, din ale sale străvechi versete răsună mereu Noul, chemările de a pași înainte pe drumul spre mai bine.

E adevărat, mai sînt și alte comori ale gândirii și simțirii care alcătuiesc patrimoniul umanității. Opere antice, clasice îi încântă sufletul cu frumusețile lor poetice. Dintr-insele însă respiră izul unor frumuseți de altădată; răsfolindu-le filele îngălbenite, cutreieri lumi de mult apuse, întinseși eroi ce aparțin unei epoci ce nu se mai întoarce. Tora însă ne aduce, cu a ei fermecătoare simplitate, aceiași „eroi” de acum mii de ani, pe care parcă i-am înfățișat ieri; ea evocă eterna gamă a sentimentelor umane și exprimă ecoul viu al actualității.

De aceea dănuim cu Cartea în mină, în sunetul acordurilor de final ale începutului de an. De aceea o îmbrățișăm pe scumpa noastră mireasă, o sărutăm, îi ridicăm un baldachin, spre a săvîrși iar și iar legământul nostru cu dînsa, cu un glas care răzbate în istorie, de la „Bereșit” pînă la „Telul vremurilor” al oricui mesianic, cu un glas care străpunge ca-tăpeteasca cerească.

Ea, Tora, e rațiunea noastră de a fi. Fără ea existența noastră n-ar avea nici un rost. Iată cum o definește Psalmistul: „Învățătura lui Dumnezeu întreagă este, ea ne readuce la viață”.

„Mărturia lui Dumnezeu e plină de credință, ea dă înțelepciune celui lipsit de dînsa”.

„Îndrumările lui Dumnezeu sînt drepte, ele bucură inima”.

„Porunca lui Dumnezeu e limpede, ea luminează privirile”.

„Teama de Dumnezeu e curată, veșnică li este ființa”.

„Judecățile lui Dumnezeu sînt adevărate, ele sînt însăși Dreptatea”. (Psalmi, 19, 8—10).

Cu o astfel de mireasă, cum să nu te bucuri? Să cîntăm deci din nou, cu elan, cu voioșie: „SISU VESIMHU BESIMHAT TORA”. „Bucurați-vă, veselii-vă, cu bucuria Torei”... Bucuria Torei sau... bucuria noastră?

„Iată însă că, o dată mai mult, o bucurie evreiască nu poate să fie întreagă. Nu de alta, dar un pic de luciditate ne rămîne chiar cînd ne aflăm în culmea freneziei (luciditatea asta tot de la Tora și de la al ei spirit critic și analitic ni se trage). Ei bine, în toiul veseliei, iată-ne freziți la realitate de o... traducere corectă a cuvintelor „SIMHAT TORA”.

Ele înseamnă „Bucuria Torei”. Deci accentul nu se pune pe bucuria noastră, ci pe cea a Torei.

Învățătura noastră nu e... artă pentru artă. Ea nu ne izolează într-un turn de fildeş al intelectualității sau, cum formulează aceeași idee învățății Talmudului, ea nu ne limitează în cadrul strîmt

(Continuare în p. 5)

SUCOT — istorie și tradiție

De trei ori pe an să ții sărbătorii în cinstea Mea: Să ții sărbătoarea azimelor. Șapte zile să măninci azime, în timpul lunii Aviv, așa cum ți-am poruncit, căci atunci ai ieșit din Mîțraim, și nimeni să nu vină înaintea Mea cu mîna goală. Să prăznuiești și sărbătoarea secerîșului, adică a pîrgurii roadelor muncii tale din cite ai semănat pe cîmp; și sărbătoarea culesului, la sfîrșitul anului, cînd ți-ai cules roadele tale de pe cîmp. De trei ori pe an să se înfățișeze toți cei de parte bărbătească ai tăi, înaintea Domnului Dumnezeului tău (Exodus, 23, 14—17).

Sucot este, așadar, una din cele trei mari sărbători pentru care era obligatoriu pelerinajul la Ierusalim. Era o sărbătoare agricolă, o sărbătoare a faptelor de recunoștință pentru darurile făcute în cursul anului de către Dumnezeu. Și, mai ales, era o sărbătoare veselă, cea mai veselă dintre toate.

Dar, pe lângă faptul că marca încheierea ciclului agricol, sfîrșitul culesului, ea avea și o valoare simbolică, relevantă în Leviticus, 23, 42—43.

Șapte zile să locuiți în corturi... Ca să știți neam de neamul vostru că am pus pe fiii lui Israel să locuiască în corturi, cînd i-am scos din Mîțraim.

Trebuie, totuși, să arătăm că în ebraică se spune la cort „ohel” și că suca nu este un cort, ci mai curînd o colibă. Sensul rustic al sărbătorii a preocupant asupra celui istoric. Din punct de vedere istoric, de altfel, Sucot ar fi trebuit să fie sărbătorită imediat după Pesah. Dacă ea a fost stabilită toamna, aceasta, fără doar și poate, se datorește faptului că era, înainte de toate, sărbătoarea recoltei.

De aceea, în prima perioadă, importanța sacrificiilor era foarte mare, abundența lor fiind o dovadă a bogăției darurilor pămîntului.

În ziua a cincisprezecea a lunii a șaptea, veți ține o sfințită adunare: nu veți face nici o muncă. Veți prăznuți o sărbătoare în cinstea lui Dumnezeu timp de șapte zile.

În ziua a opta, veți ține o adunare solemnă: nu veți face nici o muncă.

După exil însă, principiul sărbătoririi de Sucot se spiritualizează. Cunoaștem

foarte bine felul în care era prăznuită sărbătoarea, după descrierea făcută de Nehemia (8, 14—18).

Și au găsit scris în legea pe care o poruncise Domnul prin gura lui Moșe, ca fiii lui Israel să stea în corturi în vremea prăznuirii în luna a șaptea, și să se veselească și să propovăduiască cu glas mare în toate cetățile lor și în Ierusalim: „Duceți-vă în munte și aduceți crengi de mîslîn și de mîslîn sîlbatic și crengi de mîrt și de finic, și crengi de alți copaci frunzoși, ca să faceți colibe precum este scris!”. Atunci a ieșit poporul, și le-au adus și au durat colibe fiecare pe acoperișul lui și în ogrăzile lor și în curțile templului lui Dumnezeu și în piața porții Apelor și în piața porții lui Efraim. Și toată obștea celor care se întorseseră din robie și-a durat colibe și au locuit în colibe [...] Și a fost foarte mare bucurie. Și ei au cîntat în fiecare zi din cartea legii lui Dumnezeu, din ziua dintîi și pînă în cea din urmă. Și au

prăznuit — sărbătoarea șapte zile, iar în ziua a opta a fost adunare după rînduială.

Nu se face nici o mențiune aici despre jertfe, în vreme ce locuirea în colibe este anume indicată și explicată pe larg. Sărbătoarea își recăpătase, așadar, rațiunea istorică, la care venea să se adauge o altă: citirea Torei. După întoarcerea din exil, s-a luat obiceiul de a se citi în fiecare an toată Tora; lectura săptămînală a pericopelor ia sfîrșit de Sucot; lectura sulului Torei se încheie cu sfîrșitul Deuteronomium-ului. Aceasta este prilejul unei sărbători speciale, care se adaugă, pentru a le încheia cu cinste, celor șapte zile de sărbătoare de Sucot: Șemini Ațeret, iar a doua zi — Simhat Tora: sărbătoarea bucuriei Torei.

Potrivit cărților istorice, Regii (1), 8, 66 și Cronicele (II), 7, 8, în cursul acestor zile (a opta și a noua) Solomon a făcut tîrnosirea solemnă a templului, apoi a

(Continuare în p. 5)

Obiceiuri de Sucot

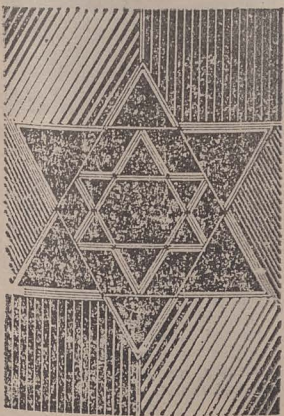
Obiceiul esențial al acestei sărbători constă în a locui timp de șapte zile în suca, în amintirea rătăcirii prin pustiu, după ieșirea din Mîțraim, cînd evreii au locuit în corturi. Dar suca mai amintește și despre anotimpul recoltei și de aceea ea este împodobită cu fructe și mai ales cu struguri. Există apoi mițva celor „patri specii”: este vorba de trei specii de plante: ramura de palmier; lulav; ramuri de mîrt; hadas; ramuri de salcie; arava; plus o specie de fruct: chitra — etrog.

Cele trei plante sînt legate laolaltă și împreună cu chitra; în fiecare dimineață, de Sucot, se rostește asupra lor o binecuvîntare specială. În afară de aceasta în timpul rostirii psalmilor din Halel (Psalmii 113—118), care fac parte din liturgia celor trei sărbători de pelerinaj, aceste plante adăugate chitrei sînt ridicate și, cu un foșnet care amintește poate vîntul de toamnă, sînt agitate în anumite clipe în direcția planurilor terestre:

înainte, la dreapta, înapoi, la stînga, în sus și în jos.

La ce corespunde această mițva? Este vădit că cele trei plante și „frumosul fruct” reprezintă un omagiu adus Creatorului, care a binecuvîntat recolta. Ridicate în mina noastră în timpul rostirii psalmilor de laudă, ele sînt ca o dijma pe care o oferim lui Dumnezeu drept mulțumire. Dar de ce se aleg anume aceste patru specii și pentru ce sînt adunate laolaltă? Cea mai bună dintre explicațiile care s-au dat ni se pare următoarea: lulavul, ramura de palmier, simbolizează bogăția, deoarece palmii au fructe fără să aibă mireasmă; mîrtul, dimpotrivă, simbolizează bucuria, căci are o mireasmă plăcută, dar nu face roade; salcia, în sfîrșit — este vorba de salcia plîngătoare — marchează tristețea și sărăcia. Bogăție, veselie, tristețe și sărăcie trebuie să fie adunate într-un

(Continuare în p. 5)

MIRON GRINDEA — 80

Remarcabilă personalitate literară, originară din România, editor, din 1936, al revistei „Adam”, care, din 1940, apare la Londra, în limbile engleză și franceză, dat fiind că ascensiunea fascismului în România și persecuțiile rasiale au împiedicat redactarea, mai departe, în țară, a acestui magazin literar de profil umanist, având ca preocupare centrală problematica evreiască, Miron Grindea a fost sărbătorit la împlinirea vârstei de 80 de ani la Biblioteca Regală din Londra, una dintre cele mai prestigioase instituții de cultură din Europa.

Au fost prezente personalități de seamă ale vieții culturale și științifice din Marea Britanie, reprezentanți ai casei regale din această țară.

Sărbătoritul de azi, octogena-

ne, trebuie reținută, pentru că reflectă o stare de spirit. Particularismul etnic și religios nu va fi ocolit, însă optica de tratare a lui reflectă, pe de o parte, conștiința vechimii și a legitimității, pe de altă, voința de cunoaștere și de bună înțelegere.

C. Stere consacră un studiu „Elenismului și iudaismului în civilizația umană”. Gala Galaction dă o nouă tălmăcire a Psalmilor lui David. Fundoianu îl evocă pe Marc Chagall. Miron Grindea povestește cit de cald l-a primit N. Iorga la Vălenii de Munte pe Moses Gaster, invitat în România, când fusese ales membru de onoare al Academiei Române. F. Brunea-Fox schițează crimpela din viața evreilor maramureșeni,

În noua sa haină anglo-franceză, revista „Adam”, intrată în cel de-al șaselea deceniu de existență, și-a continuat tradiția, în ceea ce privește atât preponderența problematicii evreiești, cât și amprenta umanistă, adăugând, față de orientările începuturilor, una nu mai puțin importantă: răspândirea valorilor culturale românești în lume.

Numere speciale au fost consacrate, la date aniversare, lui George Enescu, Constantin Brâncuși, Urmuz, un premegător român al avangardismului european, Tudor Arghezi etc.

Bucurându-ne de prestigiul dobândit de Miron Grindea în străinătate, regretăm că a fost silit să se expatrieze, datorită atmosferei de intoleranță din ce în ce mai apăsătoare din perioada premergătoare fascismului, ceea ce a fost o pierdere pentru România.

Alăturându-ne tuturor celor care au elogiat personalitatea puternică, plină de vitalitate a lui Miron Grindea, care, în pofida celor 80 de ani ai săi, gîndeste, scrie și acționează cu entuziasm și, mai ales, cu dragoste pentru meleagurile natale, pentru cultura românească, pe care continuă s-o slujească cu devotament, îi urăm succese viitoare, putere de muncă în nobila sa misiune de ecumenism cultural, precum și tradiționalul AD MEA VEESRIM!

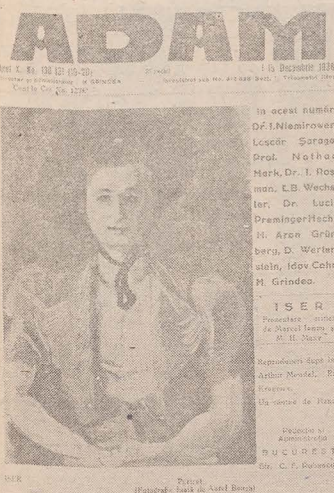
Red.

BORIS MARIAN

CITESC

Mă simt, o, Doamne, ca un semn în spațiul primei zile, un semn de bezna și lumină, amestec nedezfăcut în bine și în rău, mă simt mai fericit ca-n prima zi de naștere, căci azi mi Te arăși, așa cum ești, o Carte de înțelepciune infinită, sint fericit că pot citi și-ncearcă să Te-nțeleg, mă simt ca-n prima zi, un semn, o lume înainte de a fi pămînt și cer.

■ Miron Grindea

■ Coperta revistei „Adam”

mul Miron Grindea, a știut să atragă în paginile revistei atât colaborarea unor condeie evreiești de marcă, dintre care amintim pe Barbu Lăzăreanu, Benjamin Fundoianu, Felix Aderca, Eugen Relgis, F. Brunea-Fox, A.L. Zissu, Adolphe Stern, Emil Dorian, Ilarie Voronca, I. Călugăru, cit și a unor scriitori și cărturari români de frunte, ca T. Arghezi, Gala Galaction, N.D. Cocea, Camil Petrescu, Paul Zărofol, C.I. Parhon. Desenele lui Iser, M. H. Maxy, Marcel Iancu întregesc calitatea artistică deosebită a revistei.

Întîlnirea în paginile ei a semnatărilor unor oameni de cultură români și evrei, animați de idealuri democratice comu-

șinari sau țărani din tată în fiu s.a.

Reeditarea publicației la Londra, în versiune anglo-franceză, „remarcabilă performanță a unui singur om”, așa cum a fost sintetizată activitatea lui Miron Grindea în „The Times”, modul în care s-a impus în viața culturală a țării de adopție i-au adus, în 1976, editorului și redactorului ei o medalie pentru merite literare, prilej cu care a fost primit de regina Elisabeta, la Buckingham Palace. Miron Grindea s-a prezentat astfel: „Sint redactorul unui magazin literar de înaltă, care a avut cîntecul de a număra printre colaboratorii săi pe Majestatea Voastră, cînd a fost Ducesă de Edinburgh”.

FOLCLORUL, MAGNET PENTRU PUBLIC

Mezzosoprana americană Roberta Wainbecker dispune de un repertoriu foarte bogat. Astfel, ea interpretează personaje ca Amneris, Azucena, Ulrica, Erda, Dalila și Carmen. I s-au conferit numeroase premii valoroase. Ca să nu dăm decât un exemplu: cel al Societății Wagner din Carolina de Nord. Cîntăreala a fost invitată de conducerea Comunității Evreiești din Düsseldorf, pentru un concert în care, pe lângă arii din opere, a interpretat cîntece evreiești și folclor evreiesc. După cum se știe, un program de cîntece evreiești este întotdeauna un magnet pentru public, cum a fost și de această dată.

Debutul cîntăreții a avut loc în 1975, la Opera Națională din Israel, unde a cîntat, timp de un an, în mai mult de 175 de spectacole cu: „Carmen”, „Rigoletto”, „Madame Butterfly”, „Traviata”, „Lucia di Lammermoor” și „Povestirile lui Hoffmann”. Reîntoarcerea ei în S.U.A. i-a adus contracte pe scene de operă de pe întreg

continentul. La Viena a apărut în martie 1990 —, iar în vara aceluiași an, în diferite opere din America de Nord. La Düsseldorf, artista a fost acompaniată de pianistul Fashad Sandjari. De un succes deosebit s-a bucurat programul ei de folclor evreiesc.

Zubin Mehta și Orchestra Filarmonică Israeliană O „AIDA” LA SUPERLATIV

La sărbătorirea celei de-a 1500-a apariții la pupitrul dirijoral al Orchestra Filarmonică Israeliană (O.F.I.), maestrul Zubin Mehta a adus-o pe scena etnopiană Aida. (De fapt e vorba de trei prîntese, intrucît cele douăsprezece spectacole concertante din iulie și august a.c. au avut ca interprete, succesiv, pe americanca Leona Mitchell, berlineza Alessandra Marc și rusaica Nina Rautio; ariile lui Radames fiind cîntate, pe rînd, de Peter Dvorsky, Dennis O'Neill și Kaludi Kaudakov — n. red.).

De altfel, fondatorul Filarmonicii israeliene, Bronislaw Huberman, avea proiecte mărețe cu această operă. La două săptămîni după concertul inaugural al orchestrei, care fusese dirijată de Toscanini, el a trimis ansamblul în turneu în Egipt și a avut în această privință o idee strălucită: o colaborare în virtutea căreia egiptenii să-i pună la dispoziție cîntăreții lor de operă, iar evreii — orchestra. Din păcate, planul nu s-a realizat. La începutul anilor '70, Opera din Cairo a fost mistuită de un incendiu și așa se face că singura operă care sărbătorește o victorie egipteană este reprezentată deocamdată în Israel cu artiști internaționali.

1500 de concerte — 1020 în Israel și 480 în străinătate — susținute de aceeași orchestră înseamnă mult, dar dirijorul născut în India și cu studii făcute la Viena are întotdeauna motiv de a fi sărbătorit. Astfel, în timpul celor 30 de ani de colaborare cu O.F.I. a patronat numeroase jubilee și săptămîni muzicale, printre care, în 1988, o splendidă reprezentație de gală pe Masada, concerte executate în comun cu orchestrele filarmice din New York, Berlin și Toronto și, în luna mai a.c., un concert, cu peste 4000 de auditori, la Toledo. Printre oaspeții iluștri care participă regulat la aceste concerte se numără Isaac Stern (de 78 de ori), Shlomo Minz (62), Pinchas Zukermann (62) și Daniel Barenboim (54). Primul concert cu O.F.I. l-a dirijat Mehta în 1961, cînd atît el, cit și orchestra aveau 25 de ani. Din 1968, este directorul muzical al ansamblului, căruia, cum se obișnuiește într-o cânsicie, i-a rămas fidel și în vremuri de restriște. În timpul războiului de Iom Kipur, a dat concerte speciale pentru soldați pe front. În

1967, a organizat o reprezentație extraordinară la granița libaneză, iar la izbucnirea Războiului din Golf a contramandat toate contractele sale și a zburat spre Israel, pentru a-i încuraja intrucîtva pe israelieni cu muzica sa. În genere, cuvintele fermecătorului bărbat de 55 de ani răsună ca și acelea ale unui sot multumit la adresa so-

pedic acest lucru, completându-mi mereu repertoriul”.

Multe griji îi creează în acest moment lui Mehta bugetul orchestrei. „Dacă Israelul ar dispune de atât de multe resurse financiare pe cit de multe țări, ar fi o problemă”.

Pe lângă prezența statornică lui Mehta la pupitrul Filarmonicii israeliene, el a avut și alte angajamente și scurte deplasări, cum s-a întîmplat, de exemplu, în perioada în care a fost conducătorul muzical al Filarmonicii din New York, între 1979 și 1991, „vechime” în care n-a fost întrecut de nimeni (Leonard Bernstein a rămas numai 10 ani); să amintim faptul că i s-a

■ Marele dirijor îndrăgește „Aida”: „O operă alcătuită din perle muzicale fără sfîrșit”

ției sale: „După atîția ani, avem aceleași gînduri și aceleași aspirații”. Majoritatea orchestrelor au fost angajate de el și tonalitatea instrumentelor lor a fost modelată de el, așa că, pe bună dreptate, Zubin Mehta afirmă: „Ceea ce dvs. ascultați aici sint idealurile mele”. Ascunde oare o relație de atîția ani periculoasă — eroziuni? „Firește, este cu puțință ca o anumită rutină să se strecoare și la aceasta trebuie să fim foarte atenți. Eu încerc să im-

credințat și exercită la ora actuală conducerea artistică a marii reuniuni muzicale „Maggio Musicale Fiorentino”. Dar el doarește să rămîna în Israel, „atîta timp cit sint doriți aici”, în pofida zvonurilor de tot felul care circula mereu. „Ceea ce fac eu aici pentru orchestră și dragostea cu care sint răsplătit de aceasta înseamnă pentru mine foarte mult”.

DANIELA HORSKY
În românește de
CLARA MARCOWITZ

MERIDIANE • MERIDIANE • MERIDIANE

O pagină din istoria maranilor din Anglia

În cursul anului 1992 au fost publicate multe comentarii referitoare la comemorarea a 500 de ani de la expulzarea evreilor din Spania și la enormul impact pe care aceasta l-a avut asupra lumii evreiești.

În această saga există un important aspect privitor la comunitatea evreilor din Marea Britanie.

Majoritatea celor care au părăsit Spania au plecat în Africa de Nord și în țări mediteraneene. Unii dintre evrei însă au rămas în Spania în calitate de marani, siliți să se convertească oficial la creștinism, dar păstrându-și, în secret, identitatea iudaică.

Judaic Inchiziția s-a gândit să taie rădăcinile acestor crypto-evrei, mulți dintre ei s-au stabilit în Anglia, ca mijloc de a scăpa de camerele de tortură și de autodafurile Inchiziției.

În perioada în care Anglia avea relații bune cu Spania — în timpul căsătoriei lui Henric al VIII-lea cu Catherine de Aragon —, maranii din Anglia au putut menține legătura cu Spania și cu interesele de familie de acolo. Iar când Anglia a trecut deschis la protestantism și a devenit ostilă Spaniei catolice (în timpul domniei Elisabetei I), ei au putut să intre în Anglia ca așa-zisi refugiați protestanți, cărora nu li se puneau întrebări, cistigind, desori, o considerabilă simpatie.

Pe de altă parte, ei trebuiau să treacă drept creștini, fiindcă edictul de expulzare a evreilor din Spania era încă în vigoare și nu voiau să-și periclitze sederea în Anglia. De asemenea, nu doreau ca rudele din Spania să fie incriminate prin revelaerea adevăratei lor identități evreiești.

Maranii au venit desori în grupuri mici, cele mai multe înrudite între ele. În 1536, o a-nume Garcia Mendez, sosită în Anglia, împreună cu 37 de alți marani, a realizat facilități pentru servicii religioase și a înființat un oficiu de informații pentru cei ce treceau prin Londra sau veneau din Spania. Grupul a părăsit Anglia după cinci ani.

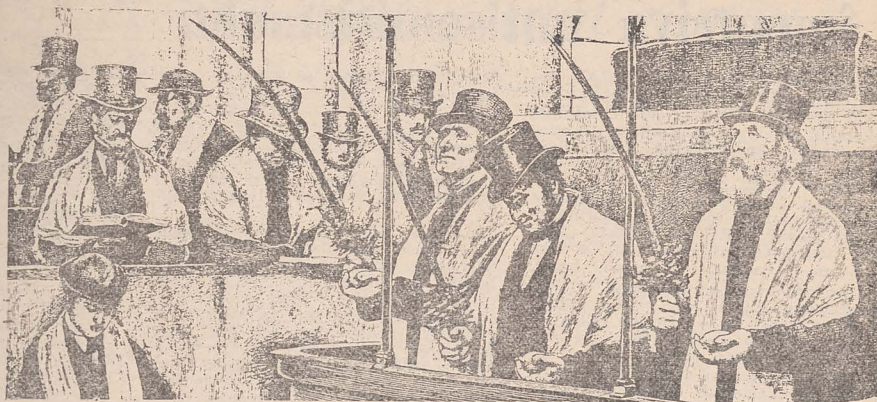
Alții au venit în timpul domniei lui Eduard al VI-lea (1547—53), cu un grup ce s-a stabilit la Londra și altul la Bristol, dar s-au risipit în timpul ascensiunii Mariei Stuart, fiindcă ei pozaseră în refugiați protestanți.

Comunitatea a crescut din nou în timpul domniei Elisabetei, numărând circa 100 de membri de vază, majoritatea activi în domeniul comerțului și avind o influență considerabilă la curte. Liderul lor, Hector Nunez, s-a bucurat de încrederea a doi dintre cei mai importanți miniștri ai reginei, Burleigh și Walsingham.

Informația despre modul de viață evreiesc secret al acestor marani este extrasă, mai ales, din depozitii obținute de Inchiziție de la cei capturați la întoarcerea lor pe continent.

Gaspar Lopez, care a fost arestat la Milano, a relatat că serviciile divine zilnice în cadrul comunității de marani din Londra reprezentau un asemenea risc, încât membrii comunității se adunau numai de Săbat.

Thomas Fernandez a adăugat informația că, de Săbat, evreii londonezi purtau cămăși albe, ca mijloc de a distinge această zi de celelalte zile ale săptămânii, fără a atrage prea mult atenția asupra lor.

■ Evrei din Anglia sărbătorind Sucot

Era, de asemenea, primejdios să pozezi cărți evreiești, așa încât rugăciunile erau rostite fără Sidurim și învățate pe dinafară. Fernandez a spus că el memora foarte greu în ebraică și că, datorită acestui fapt, familia își pierduse nădejdea într-insul.

Una dintre rudele lui păstra un calendar ebraic și semna celorați marani la ce date urmau să aibă loc sărbătorile în anul viitor. Învățătura iudaică suferea cert datorită acestui subterfugiu; de exemplu, se spunea ca Pesah să se celebreze numai șase zile. Au urmat alte confuzii. A existat un raport, de exemplu, despre faptul că unii evrei din Londra aveau obiceiul să ia piine nedospită, când se imbarcau pe un vas, pentru o călătorie pe mare, și s-o arunce peste bord dacă survenea o furtună, spre a liniști apele.

În timpul domniei lui James I, li s-a cerut tuturor maranilor să plece.

BAR-MITZVA LA PRAGA

La Praga, în orașul Sinagogii Altneuschul, veche de 700 de ani, a avut loc ceremonia de Bar Mitzva a lui Mark Felix.

El este primul băiat evreu cu domiciliul în străinătate care are posibilitatea să citească un fragment din Tora în cea mai veche sinagogă din Europa, după ce, timp de 50 de ani, nu s-a celebrat acolo nici o Bar Mitzva.

Mark, fiul Helenei și al lui Peter Felix, din Londra, este nepotul lui Lady Abrahams și al regretatului Sir Charles Abrahams.

Atât Lady Abrahams, cât și bunicii din partea tatălui s-au

născut în Cehoslovacia și a fost dorința lui Mark de a-și sărbători Bar Mitzva la Praga. Au participat la ceremonie peste 140 de oaspeți, printre care ambasadorii Israelului și Marii Britanii, precum și Cardinalul din Praga.

Dna Felix, consultant în probleme economice, care vorbește fluent ceha, a declarat: „Mark afirmă că revoluția din noiembrie 1989, în Cehoslovacia, a fost cel mai frumos cadou de ziua lui onomastică pe care l-ar fi putut avea. A dorit de mult să devină Bar Mitzva acolo”.

Cooperare internațională

Un străvechi proverb chinezesc spune: „Dă-i unui om flămînd un pește și va minca o zi: arată-i cum să prindă pește și va avea de mâncare pentru tot restul vieții”. În câteva din cele mai interesante și mai rodnice programe de cooperare pentru dezvoltare internațională aplicate vreodată, Israelul a arătat unor parteneri ai săi, țări din Asia, America Latină, Oceania și, în special, Africa, cum „să prindă pește”, timp de aproape 35 de ani.

Total a început în 1958, cînd Golda Meir, atunci ministru de externe al Israelului, a făcut prima vizită în Africa. S-a întors convinsă că era o datorie morală a Israelului să împărtășească din experiența sa — cu greu cistigată — popoarelor din țările în curs de dezvoltare și, în special, celor din Africa.

De atunci, Israelul continuă să îndeplinească, pe acest continent, dezideratul Golda Meir, fiind angajat într-o cooperare activă față de multe țări africane în domeniile agriculturii, educației, dezvoltării edilitare, sănătății publice, pregătirii profesionale a tineretului, activității sociale, sindicale etc. Ajutorul capătă diferite forme: Israelul organizează cursuri și seminarii, al căror participanți se întorc în țările lor pentru a iniția dezvoltarea proiectelor testate în Israel. Experți israelieni ajung în Africa pentru a lucra alături de populația locală în sate, ferme, spitale etc. De-a lungul anilor, mai mult de 35 000 de africani au venit în Israel pentru a se specializa în aceste domenii și mai mult de 25 000 de oameni au fost pregătiți — prin cursuri și seminarii la fața locului — de peste 9 500 de experți israelieni în propriile lor țări de baștină. Această metodă de ajutor continuă a fi aplicată și azi în Africa și în orice altă parte a lumii în care ajutorul israelian este acceptat.

Există diverse motive și explicații privitoare la angajarea Israelului în asemenea programe. Israelul consideră că o națiune în creștere, care a făcut

impresionante progrese de la proclamarea independenței de stat, are mult de împărtășit altor țări în probleme de dezvoltare. Acest ajutor a continuat chiar în anii în care, datorită presiunii intense și amenințărilor din partea statelor arabe, relațiile diplomatice au fost, din nefericire, rupte între Israel și unele țări africane.

Activitățile Israelului în Africa sînt foarte puțin cunoscute. Programul de asistență al Israelului are la bază ajutorul acordat statelor în curs de dezvoltare în domeniul construcțiilor; predarea cunoștințelor necesare viitorilor specialiști în știință, tehnică, agricultură și administrație; părăsirea țărilor africane respective atunci cînd cetățenii acestor țări sînt gata să-și asume singuri răspunderea pentru perfecționarea în profesie pentru care au fost pregătiți.

„Prietenul la nevoie se cunoaște” — spune un vechi proverb. Israelul și-a cistigat reputația de țară gata să dea ajutor cînd e necesar. Din 1987 au fost ținute serii de seminarii în Africa de Sud pentru lideri ai comunității de culoare, la Johannesburg și Cape Town. Mulți au urmat diferite cursuri privind, în special, dezvoltarea prin cooperare a țărilor lor.

Cum spunea Golda Meir: „Atîta timp cît există pețe pe glob, unde unele națiuni sînt mai dezvoltate și altele mai puțin, nu există progres, libertate și, mă tem, nici pace în lumea aceasta”. Israelul continuă să caute aceste pețe pentru a cultiva progresul necesar unui dialog.

HANA ORLOFF

mica croitoreasă devenită unul dintre cei mai mari sculptori ai secolului

Se angajează la o croitorie; aici învață ceea ce crede că ar trebui să cunoască în meseria sa, urmînd cursuri serale. Profesorii li descoperă repede talentul. Atunci se prezintă la un concurs la Școala de Arte Decorative, unde este admisă printre primii. Hana Orloff frecventează mica lume a pictorilor neconsacrați încă și a poezilor. Ei sînt săraci, necunoscuți, străini și se numesc Modigliani, Picasso, Max Jacob, Ary Justman, Soutine, Kisling...

În 1913, are loc prima sa mare expoziție, la Salonul de Toamnă. În 1916, se căsătorește cu poetul polonez Ary Justman. Au un copil, Elie, născut în 1916. Un an mai tîrziu, soțul ei moare de gripă spaniolă. Dar pentru Hana Orloff a venit și ora succesului. Critica o laudă. Comenzile cresc. Lucrările din lemn sculptate, bronz, arău, piatră, ciment, portretele sale „avangardiste” au mare căutare. Expoziția sa, din 1928, din Statele Unite, este un triumf. În iulie 1942, Hana

Orloff se află la Paris. Prevenită de iminența ridicării evreilor, ea părăsește capitala. Numele său era pe lista Prefecturii.

După război, Hana n-a fost uitată. Cariera sa se desfășoară între Franța — patria de adopțiune — și Israel, unde face dese călătorii. Primește numeroase comenzi oficiale; Hana nu încetează să sculpteze.

Moartea i-a dat înlînire în timp ce-și pregătea expoziția de la Muzeul din Tel Aviv, în anul 1966. În expoziție se găsește și o valoroasă lucrare, redactată de Felix Marcellac, expert, specialist de reputație internațională, asupra vieții și operei Hanei Orloff, de la orașul în care s-a născut pînă la Paris, via Petah Tikva; el descoperă tatonările de studentă, maturitatea de artistă și sursele de inspirație de-a lungul a trei mari etape ale dezvoltării ei artistice; un catalog de opere sculptate, dintre care 495 reprezentări de obiecte, completează această valoroasă apariție.

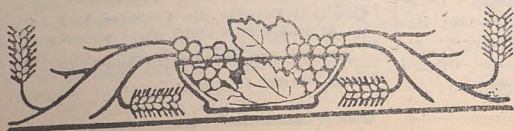

Muzeul Municipal din Boulogne-Billancourt prezintă o foarte bogată expoziție consacrată sculptoritei Hana Orloff, cu 60 de piese, provenind în cea mai mare parte din fondurile atelierului artei; o operă în care temele evreiești sînt foarte pregnante.

Ea ar fi putut fi cea mai bună micuță croitoreasă din Petah Tikva, în Palestina. A devenit unul dintre primii zece mari sculptori ai acestui secol.

A opta dintr-o familie cu nouă copii, s-a născut în 1888 într-un oraș din Ucraina, aproape de Kiev. Fugind de persecuții și pogromuri, tatăl ei și-a adunat sărăcia și a plecat în Palestina, la Petah Tikva — Poarta Speranței, unde s-a stabilit. Hana cosea cu talent. Avea 17 ani. Visul ei era atunci să poată preda croitoria la școala unde fratele său, Zvi, era profesor de gimnastică. Dar directorul școlii cerea o diplomă. Poate că ar fi fost bună una din Paris?

În august 1910, ajunge la Paris cu cîțiva bănuți în buzunar.

PROTESTANȚI GERMANI împotriva antisemitismului

„Poporul lui Israel este și rămâne ales de Dumnezeu”. Aceasta este ideea centrală dintr-un al doilea studiu, intitulat „Creștini și evrei”, întocmit de Biserica Evanghelică din Germania. Acesta duce mult mai departe cercetările întreprinse în primul studiu, datînd din 1975. B.E.G. se opune, în noua lucrare, nu numai antisemitismului, respectiv înjosirii credinței iudaice. B.E.G. ia, totodată, atitudine împotriva antisionismului, pe care îl acuză de contestare a Statului Israel.

„Un stat evreiesc” se spune în susmenționatul studiu, „este posibil numai în Eretz Israel, unde tradițiile religioase ale evreimii îl sprijină. Fără legătura religioasă a evreilor cu țara, în decursul secolelor, întemeierea statului evreiesc ar fi fost inimaginabilă. Existența pe mai departe a poporului evreu în țară nu poate fi asigurată fără protecția unui stat”. În plus, un stat evreiesc are și semnificația unui loc de refugiu pentru evreii din toată lumea. Cînd creștinii pleau pentru dreptul la viață al poporului evreu în țara străbunilor, ei respectau principiul că legătura dintre popor și țară este, pentru evreime, indispensabilă. În măsura în care Statul Israel are, în acest caz, imperioasă funcție de securitate, creștinii admit existența acestui stat.

În studiu se spune, mai departe, că toți creștinii ar fi trebuit să fie conștienți de legăturile lor cu Israelul. De asemenea, creștinii ar fi trebuit să se opună tuturor tentativelor de a pune sub semnul întrebării dreptul la viață al poporului evreu în Țara Sfîntă.

Nu este suficient să respingi antisemitismul, pe care-l recunoști la alții, de pildă, în cel de-al treilea Reich sau în alte părți, în cercuri ce se dovedesc, deocamdată, incorrigibile, avertizează B.E.G. Dimpotrivă, vechea tradiție a înstrăinării și ostilității față de evrei trebuie corectată de creștini și de bisericile lor.

B.E.G. se ridică împotriva unei tălmăciri a Bibliei care face o distincție între Dumnezeu evreilor și Cel din Noul Testament. Ea respinge drept falsă ipoteza răspîndită, potrivit căreia evreimea se conformează unei etici a revanșei și răzburării, consemnate, cică, în Vechiul Testament, în timp ce creștinii respectă etica iubirii. B.E.G. califică drept o „interpretare greșită” credința că alegerea poporului lui Israel ar fi trufașă și îndreptată împotriva altor popoare. Ideea alegerii, explică studiul redactat, impune, dimpotrivă, poporului lui Israel o obligație deosebită și vizează, de la bun început, mîntuirea tuturor popoarelor prin credința într-un Dumnezeu unic.

„Poporul lui Israel trebuie perceput de biserică într-o triplă ipostază: ca rădăcină din care a răsărit credința creștină, ca vecin, de la începutul obștii creștine, ca popor evreu contemporan, care trăiește în Statul Israel și în Diaspora. Acest popor al lui Israel, care vorbește o multitudine de limbi și se prezintă sub o multitudine de chipuri, este și rămîne poporul ales de Dumnezeu”, se spune în respectivul studiu.

ECKART SPAS

În românește de CLARA MARCOVICI

Lagărul de lîngă Lacul lacrimilor

„...SPERANȚA CARE TRĂIEȘTE ÎN NOI” este titlul unei expoziții despre lagărul de exterminare pentru femei de la Ravensbrück, în care Centrul Pedagogic, în colaborare cu Muzeul național comemorativ Ravensbrück, prezintă imagini din cel mai mare lagăr hitlerist de acest fel.

„Într-o vreme cînd moartea nemiloasă secera viețile oamenilor, orice activitate culturală era un semn al dorinței de viață și al rezistenței împotriva iadului de pe pămînt”, a declarat responsabilă cu învățămîntul, pregătirea profesională și sportul, din Senatul local, Sybille Volkholz, în legătură cu expozite și cu împrejurările în care acestea au fost create. A privi aceste desene este un „imperativ inexorabil” pentru eleve și elevi; astfel a îndemnat ea ca expoziția să fie neapărat vizitată mai ales de tineret. Lagă-

rul de femei de lîngă Lacul lacrimilor (de pe malul lacului Schwedt, situat la est de satul Ravensbrück, în apropiere de Fürstenberg, la 80 de km nord de Bremen) a fost înființat în 1939. S-a pornit de la ideea că 132.000 de persoane trebuiau să suporte rigorile acestui lagăr de concentrare și brutalitatea celor 70 de slujbași ce veneau din afara lagărului, ca și a unităților de comandă. Din listele de transporturi reiese că deportatele aici aparțineau unui număr de 42 de naționalități, majoritatea fiind sub 30 de ani. Printre deținute se aflau chiar și copii, temporar peste 400.

Desenele expuse au fost executate, în mare parte, în timpul perioadei de detenție. Prin desen, ca și prin alte activități culturale, își întăreau dorința de a trăi, de a-și păstra demnitatea umană și de a nu cădea în depresiune și resemnare.

Birse nr. 2; Gherman Izi (70), str. Dragoș Vodă nr. 4; Isaac Leon (66), Sos. Ștefan cel Mare nr. 1; David Haim Suhar (66), Meyer Anna (84), Cămin „Marin Băluș”; Radu (Penhazu) Emilia (78), str. Sabinelor; Tudor (Pollak) Alexandru (77), str. Poenaru Bordea nr. 8-10; Voinea Ella (82), str. Distor nr. 2; Berar Jacques (84), str. 13 Decembrie nr. 22; Feldman Jean (89), str. Take Ionescu nr. 3; Cherbis Clara (78), str. Vasile Ușta nr. 3-5; Bălan Beti (68), B-dul 1 Mai nr. 148; Marinescu (Tumin) Ion (Sigmund) (74), str. Crîngului nr. 4; Wolfsohn Adolf (78), Botoșani, str. Octavian Aricescu; Peretz Clara (78), str. Vultur nr. 46; Segal Mina (86), str. Popa Petre nr. 45; Stopler Jean (61), Spitalul Otopeni; Roșu Mindla (83), str. Cornetului nr. 6; Soran Emil (70), str. Caporal Ruică nr. 51; Herșeu Sosia (66), Alea Zarendului nr. 2; Braun Pincu (88), Alea Barajul Sadului nr. 1; Zimmer Erika (85), str. Vasile Părvan nr. 2-4; Rosenbach Erica (66), str. Socului nr. 75; Avram Solomon (83), str. Vîforului nr. 5; Sterian Margareta (95), str. Galați nr. 8; Radian Henri (85), Sos. Colentina nr. 8; Bujoreanu Nina (93), str. Vasile Stroiescu nr. 44; Geiger Ignat (85), str. Sf. Vasile nr. 2; Serff Sara (80), str. Dimitrie Bolintineanu nr. 5; Hariton Hermina (82), str. Cîmpineanca; Elias Solomon (68), Sos. Mihai Bravu nr. 194; Nachtigal Oscar (94), Calea Dorobanți nr. 134-138; Balaban Mihail (80), str. M. Boiangiu nr. 19; Schlesinger Ghisel (82), str. Blănari nr. 11; Avramescu Ruhlă (89), str. Arcului nr. 9.

Nume de luptători din Rezistență gravate în piatră

1941. Colaboraționismul nazist era la apogeu. În tenebrele care acopereau Franța, patru oameni hotărâse să se ridice în apărarea valorilor democrației. Patru oameni care organizează, cu sprijinul Londrei, primul act important al Rezistenței. Are loc prima parașutare de luptători antifasciști pe teritoriul francez. Locul a fost ales: o mică localitate din Dordogne: Villambard.

Astăzi, un monument ridicat pe drumul spre Bergerac, în mijlocul pădurii, amintește trecătorilor de acele fapte de arme. Numele luptătorilor sînt gravate în piatră.

Max Hymans, care a fost primul conducător al aviației franceze; doctorul Dupuy, primarul orașului Villambard; un aume Rigoulet, mecanic; și... Jean Pierre-Bloch, actualul președinte al Societății LICRA.

Dintre aceștia, doi sînt evrei. Singurul supraviețuitor al acestor epei, Jean Pierre-Bloch, își amintește: „În acea vreme eram deputat socialist de L'Aisne, avînd carajul să mă opun acordului de la München, evreu, tată a trei copii, evadat din Chateau d'Hyères, gaulist fără să-l fi cunoscut pe general...”.

Un monument împotriva uitării

Orașul nord-francon Bad Königshofen a marcat a 1250-a aniversare a existenței sale. Cu acest prilej, au avut loc diferite ceremonii comemorative. N-a fost omisă nici amintirea unor vremuri înfiorătoare și a unor evenimente rușinoase.

Astfel, în cadrul unei solemnități, desfășurate în prezența a numeroși cetățeni, a unui grup de turiști din orașul înfrățit american Arlington, a unor membri ai Lions-Clubului, a unor preoți din localitate și a unor membri ai Consiliului municipal, a fost dezvelită o piatră comemorativă recent construită.

Primarul orașului, Behr, a amintit de Comunitatea evreiască din Königshofen și de sinagoga ei, fondată la 29 iulie 1904. În „Noaptea de cristal”, interiorul acestei sinagogi a fost avariat, iar obiectele de cult distruse. Membrii comunității care nu au reușit să fugă în străinătate au fost deportați ulterior la Izbica, lîngă Lublin, și uciși. După război, nici unul dintre localnicii evrei nu s-a reintors în oraș.

Destinul sinagogii este exemplar pentru cel al sutorilor de sinagogi din Bavaria sau chiar din întreaga Germanie. În 1951, clădirea sinagogii a fost cumpărată de un meseriaș, pentru a o dăruia și a construi pe zidurile ei de fundație un atelier. În 1988, a fost amplasată o placă indicatoare, care să amintească fosta si-

ne. Ce carte de vizită putea fi mai rea în 1941? Cu toate acestea, totul s-a petrecut cum fusese stabilit. La 8 octombrie, Jean Pierre-Bloch primea parola „Gabrielle vă trimite prietenii ei” (Gabrielle era prenumele soției sale, care a jucat un rol important în organizarea parașutării).

În sfîrșit, au fost parașutați patru oameni, avînd două posturi emițătoare, cinci scrisori ale unor francezi din Londra pentru familiile lor și mai mult de două milioane de franci. Operațiunea a reușit, dar Jean Pierre-Bloch, puțin mai tîrziu, a fost arestat.

În octombrie 1991, el a participat la comemorarea a 50 de ani de la acel tragic eveniment (moartea celorlalți trei luptători din mișcarea de rezistență), manifestare omagială ce a avut loc în prezența lui Pierre Joxe, ministru al apărării, și Louis Mexandeau, secretar de stat la Departamentul Foștilor Combatanți.

Au trecut 50 de ani de cînd patru francezi, dintre care doi evrei, au avut carajul să riște enorm pentru onoare și demnitatea Franței.

naguri. Cum însă aceasta nu era pe măsura subiectului evocat, Consiliul municipal a hotărît, în 1989, să amenajeze o piatră comemorativă, creată de Fritz Köth, cu concursul material al Lions-Clubului. În alocuțiunea sa, primarul Behr nu numai că s-a ocupat pe larg de istoria evreilor din Königshofen, despre a căror existență se face mențiune pentru prima oară în 1298, dar și-a și exprimat speranța că această piatră va da de gîndit multor oameni care vor trece prin fața ei, în special tinerii generații.

ISRAEL SCHWERTZ

DECESE

În cîmîtirile Comunității Evreilor din București, în trim. III/1992, au fost înmormîntați următorii:

Lăceser Roza (86 de ani), str. Ohorul Nou nr. 13; Smilovici Victor (98), str. Unității nr. 130; Avram Sofia (86), Alea Cîncea nr. 4; Mandelbaum Iancu (84), str. Miletin nr. 58; Schein Benone (71), B-dul Păcii nr. 7; Scherzer Moritz (87), B-dul Eroilor nr. 26; Bunduc Sura (96), str. Brezoianu; Strulovici Iancu (79), str. Stockholm; Weintraub Mandi (82), Cal. Călărașilor nr. 81; Haimovici Zalman (83), Alea Poiana Cîbinului nr. 1; Morbach Sofia (83), Bd. N. Bălcescu nr. 24; Westfried Janetta (95), str. Știrbei Vodă nr. 20; Tudor Sfetea Alexandru (86), Piața Amzei nr. 10-12; Weingler Ecaterina (87), str. Doicești nr. 121; Messing Hansa (88), str. Iancu Jianu nr. 9; Samoilă Elena (77), str. Athena nr. 22; Herșcovici Roza (84), Steinbach Janeta (91), Zimer Cerna (82), Priffer Rașela (80), Herșcovici Zlata (82), Körner Maria (85), Simha Leia (79), Blum Yeti (84), Livadaru Sana (94), Sterinberg Mali (95) (Cămin „Amalia și Șef Rabin dr. Moses Rosen”); Dumitrescu (Goldenberg) Sanda (76), str. Ankara nr. 1; Heschman Korn (76), str. Sabinelor nr. 59; Rănisteanu Paul (86), str. Trofășului nr. 10; Birnbaum Elza (91), str. Radu Cristian nr. 4; Goldenblum Erzebet (89), str. Drumul Taberei nr. 4; Wisner Leon (85), str. Pictor Petre Ionescu nr. 2; Enescu Solomon (77), str. Căminului nr. 1; Rosenberger Ludovic (82), str. Prevederii nr. 5; Lövensohn Malvina (94), B-dul Magheru nr. 12-14; Kremer Jean (55), str.

Federația Comunităților Evreiești din România se desparte cu durere de cel care a fost apreciat președinte al Comunității Evreilor din Birlad, prof. GOLDSFARB BENEDICT, a cărui amintire va rămîne neștersă în inimile celor care l-au cunoscut și apreciat pentru devotamentul cu care a slujit interesele comunității și pentru calitățile sale de om și de bun evreu.

Comunitatea Evreilor din Birlad anunță, cu profund regret, încetarea din viață, în prima zi de Roș Hașana 5753 (28 sept. 1992), a preluțului ei președinte, prof. GOLDSFARB BENEDICT, care s-a străduit în permanență să fie alături de enoriașii comunității sale, regretat de toți cei ce l-au cunoscut.

Comunitatea Evreilor din Fălticeni, cu mare durere și tristețe, anunță decesul președintelui, avocat HAIM GRINBERG, în ziua de 1 octombrie 1992 (1 Tșiri 5753).

Exprimăm familiei îndoliate sincere condoleanțe.

Adine îndurerată familie anunță moartea fulgerătoare a neprețuitului lor, avocat HAIM GRINBERG, președintele Comunității Evreilor din Fălticeni, la 1 octombrie 1992.

Amintire veșnică pentru bunătatea și dragostea sa!

După o viață dedicată științei, în ajun de Iom Kipur s-a stins din viață dr. MARIA ZALMAN-VECHSLER (Maricel) fostă șefa a catedrei de microbiologie a Facultății de Medicină din Timișoara, suferind de boala Alzheimer.

O vor plînge mereu nepoții Bianca, Dănuț și Carol, Ileana și Florin.

La 11 octombrie se împlinesc 6 ani de la dureroasa despărțire de JEAN ROSENZWEIG. Anton — fiu și Lia — noră îi vor păstra veșnic amintirea.

Anunț pe cei care au cunoscut-o și au iubit-o, că NINA BUJOREANU-SION, draga și devotata mea soție, a decedat la 11 septembrie 1992.

În seurtă cînsică mi-a fost sprijin și ocozire pentru că m-a iubit, și imi va fi mereu, atît timp cît memoria mă va ajuta, Arthur-Hermann Sion.

Cu adîncă durere, familia anunță trecerea în eternitate, după o lungă suferință, a iubitului lor MIKI REICHER, judecător — Rm. Vilcea. Înhumarea a avut loc la Cîmîtirul evreiesc Giurgului.

DECESE

(Urmare din p. 1)

Marele nostru predecesor, Gaonul Meir Leibish Malbim, care a păstorit acum mai mult de un veac obște evrească din București, s-a lovit de o serie de morături care l-au nedumerit. Oamenii care îngăduiau (Neder) danii pentru obște nu se țineau de cuvânt. Pe de altă parte, de

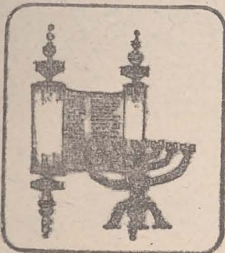
(Urmare din p. 1)

În legătură cu Sucot, în Deuteronomium (16, 15) s'a scris: Pentru această sa fii voios. Bucuria de Sucot este mai mare decât aceea din alte sărbători. Primele două zile, zile de sărbătoare deplină, se consacră în întregime bucuriei pentru Suca și pentru „Arba minilor” (cele patru specii). Pe vremuri, la Ierusalim, spre care aflua o mulțime considerabilă, bucuria recolta se împletea cu cea a culesului viilor. A 3-a, a 4-a, a 5-a și a 6-a zi, care sînt semisărbători, nu reprezintă decât o urmare, o prelungire. Dar ziua a 7-a, care este, de asemenea, o semisărbătoare, amintește solemnității ca-mărețului rugăciunii pentru ploi, adică pentru belșug. Această zi se numește Hosana-Raba — Marea chemare la ajutor. În această zi nu numai că se ofereau numeroase libațiuni, dar era și un prilej pentru o ultimă implorare, la unsprezece zile după Tom Kipur. Prin unele aspecte, Hosana Raba amintește atmosferei din primele cincisprezece zile ale lunii Tișri; obișnuim să vedem în tot cursul nopții care precede această zi pentru a studia Deuteronomium (care dinodiară era citit în Templul din Ierusalim în ziua a opta) și a rosti psalmii: pentru ultima oară implorăm îndurarea divină. Hosana Raba

(Urmare din p. 1)

Este inutil să insistăm asupra importanței pe care o are ploaia pentru un popor agrar cum era poporul evreu. Li-bațiunea cu apă, care este considerată ca simbol al ploii, se făcea la fiecare serviciu religios.

Să ne bucurăm deci cu Tora astfel ca
și ea să se bucure cu noi.

Reținând simbolul profetilor, potrivit căruia poporul este logodnica lui Dumnezeu, noi considerăm Tora ca fiind logodnica poporului. Acela care are cinstea de a termina de citit Deuteronomium este Hatan-Tora, mirele Torei; acela care reține lectura Cărții Păcii este Hatan-Beresit. Căci ziua în care se termină lectura Torei e și aceea în care această lectură este reluată. Această logodnă simbolică se desfășoară într-o atmosferă înălțătoare.

"Și toți cei rămași cu viață, dintre
popoarele acelea care veniseră să se răz-
boiască împotriva Ierusalimului, se vor
suia în fiecare an să se închine lui Dum-
nezeu Tevaot (Dumnezeul oștilor) și să
prăznuiască sărbătoarea corturilor"
(Ibid., 14, 16—19).

Rușciuc, 11/23 mai 1857

Omul în carele am găsit pentru înălțare întrunită inteligență, iubire, virtute, devotament, patriotism, și în culmea simțământului a tot ce este mare, frumos și nobil; omul carele m-a făcut a cunoaște s-a simșit pentru înălțare dată micșia, aceea trăsură de unire între fața d-aici și cea viitoare, cea rădăzătoare, aceea care, cînd pătrunde în inima unui om, o luminează, o încălzește, o împuternicează, o sfințește și cînd din omul acela un erou sau un mare om; omul carele m-a iubit și l-am iubit, și cu carele prin puterea iubirii mînușesem a avea o singură cugetare, o singură aspirație, o singură înțînă, o singură dorință și nîmai două inimi, spre

Să ne unim dar, fraților, și spălmăm împreună cu lacrimile noastre răunile trecutului, să ne punem împreună cu frăie deplină și cu credință nestrămutată să rezidăm din temelie templul uniunii, al încreșterii și al libertății p-altarul căruia îi junghiem toate iresurile, toate nedreptățile și toate patimile cele rele, ce fură cauza principală a suferinței noastre.

C.A. ROSETTI

* Adică junele Rosenthal, talentatul pictor, care muri ca martir al cauzei române de la 1848 (N. red. „Fraternitatea“).

TEATRUL EVREIESC DE STAT

prezintă între 21—30 octombrie 1992 turneul teatrului idiș **SHALOM** din **MOSCOVA**

„TRENUL SPRE FERICIRE“
de Arkadi Hait

„...ȘI TEATRUL S-A NĂSCUT A DOUA OARĂ“
de Felix Kandel și Arkadi Hait

**Biletele se găsesc la sala teatrului din str. Dr. Iuliu Barasch nr. 15
tel. 20.39.70**

Textul spectacolelor poate fi ascultat și în limba română, la cască.

Un eveniment cultural

LANSAREA CĂRȚII

„ESEURI BIBLICE“

de Șef Rabin dr. Moses Rosen

Miercuri 14 octombrie 1992 a avut loc la librăria „Dacia” din București lansarea noului volum de „Eseuri biblice” al Eminenței Sale dl. Șef Rabin dr. Moses Rosen.

Un distins și numeros public a asistat la acest „vernisaaj” literar. Din numeroasa asistență am remarcat pe dnii: Mircea Ionescu-Quintus, ministrul Justiției, prof. univ. dr. Gh. Vlăduțescu, secretar de stat pentru culte, Avshalom Megiddon, ambasadorul Elveției, acad. Sven Meili, ambasadorul Israelului, prof. dr. N. Cajal, vicepreședinte al Academiei Române, Corneliu Coposu, președintele Partidului Național Țărănesc Creștin-Democrat, prof. univ. dr. M. Saragă, numeroși oameni de cultură și artă, români și evrei.

Dl. Antonie Alexandru Winkler, directorul comercial al Centrului de difu-

zare a cărții „Arcadia”, a deschis telecomunitatea, dînd cuvîntul prof. univ. dr. Gh. Vlăduțescu, secretar de stat pentru culte, apoi prof. univ. dr. Emilian Cornițescu, de la Facultatea de Teologie din București. În încheiere a luat cuvîntul autorul „Eseurilor”, dl. Șef Rabin dr. Moses Rosen.

Publicăm în continuare extrase din cuvîntările rostite.

Eminența Sa a acordat apoi autografe numeroșilor solicitanți.

Volumul „Eseuri biblice”, se găsește la toate librăriile din țară, precum și la sediul Federației Comunităților Evreiești.

De asemenea, se poate comanda prin poștă, la următoarea adresă: Federația Comunităților Evreiești din România, str. Sf. Vineri nr. 9—11, sector 3, București, trimițînd și lei 250 prin B.C.R. cont 46.456.104.006, filiala sector 3.

DIN CUVÎNTUL PARTICIPANȚILOR

Prof. univ. dr. GHEORGHE VLĂDUȚESCU
secretar de stat pentru culte

— Eminența Voastră,

Eseul, ca gen literar, vrea să însemne încercare, de unde, uneori, și rezervă față de el. Acela însă care îl va fi impus în cultura europeană modernă, este vorba de Montaigne, îl înțelegea ca experiență, ca trăire, ca încercare de viață reflectată. În consecință, eseul avea a fi o proiecție a singelui, o meditație de sine pentru o împărtășire celorlalți, deci un soliloquiul dialogal, în vederea dialogului.

Cartea de rememorare a primejdiilor, încercărilor și miracolelor prin care Eminența Voastră a trecut, pe care le-a trăit are, este una de eseuistică, în sensul original, montaignean. Aceasta, lansată acum, îmi pare a fi de tip, așa zicînd, în joc secund, de îndată ce experiența mărturisită este a meditației asupra unor motive care vor fi fost menite eternității și universalității. Aceste „Eseuri biblice”, încercări asupra a ceea ce este mai adînc în ființa noastră, întrucît ne întorc, în discurs ontologic, la paradigma originară, sînt despre noi, despre ceea ce sîntem și mereu trebuie să fim.

Lecturi-trăiri ale unui desăvîrșit încredințat de perenitatea spiritului biblic, ele dau seamă de o umanitate dincolo de ceea ce istoric și etnic și religios desparte, sau, mai curînd, indivizualizează. „Eseurile biblice” ale Eminenței Voastre sînt despre oameni, pentru oameni, ca ei să fie mai în adevăr, mai în frumos, mai în bine. Sînt, deci, despre șansa noastră, în comununea și despre comuniunea noastră. Mesajul lor este al unui umanism superior prin puterea credinței în Dumnezeu și a încrederii în oameni, egali în fața lui Dumnezeu, ca șansă și condiție, prin îndatorire și prin destinație.

Eminența Voastră.
Orice carte de seamă este o adăugire la nemurire, paradoxal, în temporară existență omenească. Dorindu-vă 120 de ani de viață, vă asigur că prin această carte, prin cele de dinainte, prin cele ce vor urma, prin toată lucrarea de atîta ani, veți fi în eternitatea noastră românească și omenească.

Prof. univ. dr. EMILIAN CORNIȚESCU
de la Facultatea de Teologie din București

E o mare cinste pentru mine ca, în acest ceas de sărbătoare, sărbătorează corturilor, să iau cuvîntul la „vernisaajul” acestei opere minunate a Eminenței Sale dl. Șef Rabin dr. Moses Rosen, dedicată cunoașterii interetnice.

Aceste gânduri emană din aluatul spiritual, indiferent de credința fiecăruia dintre noi, reprezentat de Cartea de căpătîi a omenirii care este Biblia. Rabi Akiva spunea că „de fiecare literă a Torei se leagă un munte de învățătură”. Pentru cei ce cred în Dumnezeu această carte e — permiteți-mi să fac această metaforă — o azimă pască.

Între poporul român și poporul evreu au fost relații vechi de omenie, în rivna pentru slujirea aceluiași Dumnezeu. Unul. Este o obligație de conștiință pentru mine a vorbi despre bunele senti-

mente ce le port acestui popor. Mă leagă de Țara Sfîntă și o altă obligație de conștiință. Sînt unul dintre cei care au primit burse de la Universitatea Ebraică din Ierusalim. Am mers pe calea lui Gala Galaction — păstrînd, desigur, propriile — în dragostea față de cultura și civilizația poporului Cărții și dacă, astăzi, una din străzile Ierusalimului poartă numele acestui patriarh al culturii, meritul revine D-Voastre.

Religia ne unește, nu ne desparte. Cunoașterea vieții poporului lui Israel, acolo, la el acasă, mi-a îmbogățit mult spiritul. Dacă nu știm limba Sfintelor Scripturi, nu vom înțelege limba Sfintelor Cazanii. Sfintele Scripturi, mă refer la prima parte a lor, sînt un izvor nesecat de bogății spirituale. Trebuie să relev o dată mai mult meritele deosebite ale dlui Șef Rabin dr. Moses Rosen în a scoate la iveală și prin „Eseurile biblice” de azi acest sens profund al întregii concepții iudaice despre lume, pe care ebraica îl pune în lumină. Un alt merit important al dlui Șef Rabin este acela că — și în trecut și azi — a insistat asupra faptului că evreii din fosta Uniune Sovietică, evreii ruși trebuie să cunoască ebraica și Biblia. Și iată că strădanile D-Sale au fost încununete de succes, prin mișcarea de Alia a evreilor din fosta U.R.S.S.

D-Sa este un mare exeget al credinței monoteiste și aceasta o dovedește cu prisosință și în cartea de față.

Eminență, permiteți-mi ca, la început de an nou iudaic, să transmit tuturor coreligionarilor dvs. „La mulți ani!” — „LEŠANA TOVA TICATEIVU!” — iar dvs., de Șef Rabin dr. Moses Rosen — „AD MEA VEESRIM!”

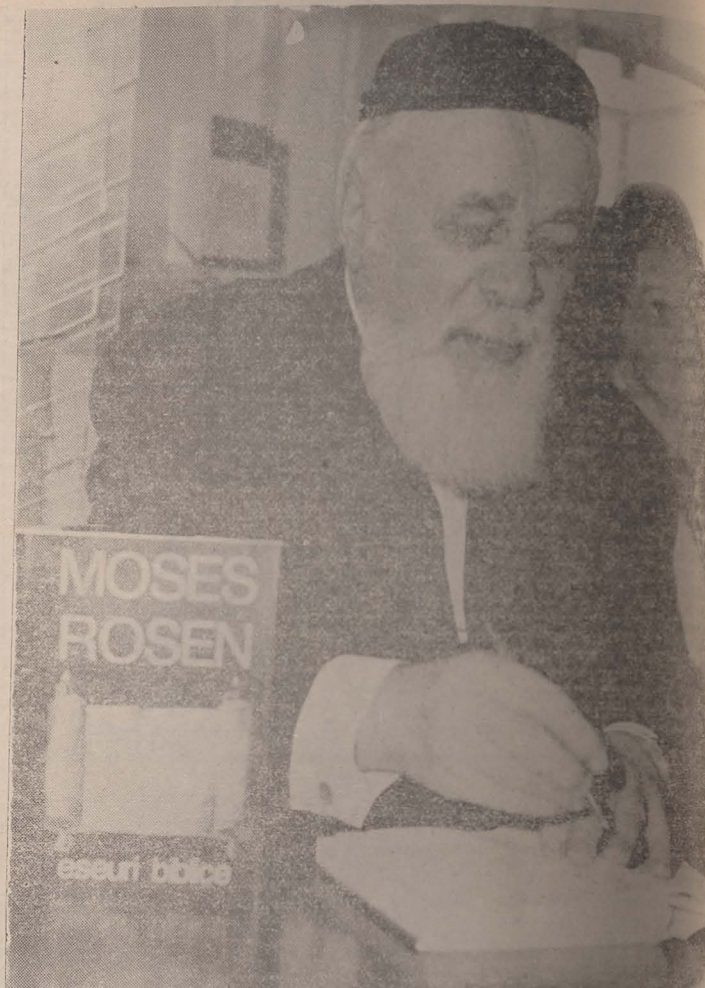
VALERIU DAESCU

(la „Radio România”)

Un volum de aleasă expresie grafică și o amabilă invitație ne aduc la redacție vestea că o nouă carte vine să sporească lumina lumii, descindînd zări noi de pătrundere spre bogăția spirituală a „Cărții Cărilor” — punct de plecare și permanentă revenire în meditația filosofică, etică și estetică a generațiilor.

În argumentul așezat în fruntea noulor sale „Eseuri biblice”, Șef Rabinul doctor Moses Rosen se referă la truda sa de mai mulți ani cu o teribilă exactitate a dimensiunii demersului său, numindu-l „o picătură într-un ocean”. Și autorul se justifică îndată, într-un fel, citîndu-l pe poetul medieval Meir Ben Yitzhak, care, referindu-se la la universal Bibliei, scria: „Dacă cerurile toate s-ar schimba în pergament, copacii pădurilor în condeie, apele mărilor în cernală, oamenii toți în minuiitori ai scrisului”, încă nu s-ar putea exprima pe deplin suprema valoare morală a acestei „Cărți a Cărilor”.

„Afîrmîndu-se ca o „Magna Charta”, ca o mare Constituție a drepturilor umane, Biblia ne ajută să găsim drumul pe care îl căutăm spre inimile fraților noștri” — ține să ne amintească doctor Moses Rosen, citînd din „Genesis”, prima dintre Cărțile Sfinte. Și astfel, într-o primă secțiune a „Eseurilor biblice”, găsim nu numai

alese cuvinte de învățătură spre folosul sufletesc și buna îndreptare a fapturilor credincioșilor, ei și o istorisire, deseori de atrăgătoare, prin claritate științifică și har narativ, a instituțiilor și simbolurilor obștii evreiești, Kahalul — iniția obște sfîntă — exprimînd solidaritatea umană, setea de cultură, avîntul spre progres, lauda și preamărirea lui Dumnezeu.

Următorul capitol al cărții este consacrat cercetării principalelor episoade biblice, fiecăruia găsiindu-i-se un titlu cu adevărat memorabil: „Primele acorduri”, „Simbolul Adam”, „Cain și Abel sau cînd Pămîntul era prea îngust pentru doi oameni”, „Potopul ne învăță cite ceva”, „Din cer, legea coboară pe pămînt”, „Tora nu se află în ceruri”, „Titus a pierdut bătălia împotriva lui Dumnezeu”.

Un calendar iudaic substanțial ne prezintă, într-o lămuritoare succesiune, sărbători ale cultului mozaic, precum: Ion Kipur, Hanuka, Purim, Pesah și, desigur, toate celelalte prăznuri ale cultului mozaic.

Sigur, dragi ascultători, la momentul lansării cărții ce se va produce miercuri, 14 octombrie orele 13.00 la librăria bucureșteană „Dacia”, rosturile acestui volum de eseuri vor fi desluite cu competență de către profesorul universitar

doctor Gheorghe Vlăduțescu — secretar de stat pentru culte — și profesor universitar doctor Emilian Cornițescu, de la Facultatea de Teologie din București.

Ispta lecturii acestei cărți, „Eseuri biblice”, scoasă de Editura „Hasofer” din București, va fi atunci negreșit și mai întemeiată, căci vom urmări glosările unor reputați cunosători ai spiritualității iudaice.

Autor și al altor importante lucrări de exegeză biblică, precum „În lumina Torei” sau „Învățăături biblice”, Șef Rabinul doctor Moses Rosen așază în această carte de acum — după opinia celui care vă vorbește — o mai clară și mai proaspătă lumină asupra meditațiilor sale, aducîndu-l pe cititorul de orice credință spre încheierea pe care autorul o și formulează în chip direct într-una din secțiunile finale ale cărții: „Să știm să trăim laolaltă”.

Spiritul ecumenic spre care ne îndeamnă autorul cărții este o marcă a civilizației, armoniei și împreună-lucrării în slujba binelui, a adevărului și dreptății.

Asadar, miine, la Librăria „Dacia”, la orele 13.00, întîlnire cu o nouă carte importantă, „Eseuri biblice”, purtînd semnătura Eminenței Sale Șef Rabin doctor Moses Rosen.

CUVÎNTUL EMINENȚEI SALE

„Eseuri biblice”. Încercări de tîlmăcire, de comentarii la „Cartea Cărilor”. De mii de ani, în toate generațiile de la revelația sinaitică încoace, noi găsim mereu într-insa adevărurile vieții, în verșetele sale se ogîndește viața pe toate meridianele și în decursul întregii istorii a umanității.

Ea, Cartea, se autointitulează

הַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ (בראשית ה')

„Aceasta e cartea biografiei umane” (Genesis, 5,1). Cu cartea aceasta în brațe am străbătut milenii și cu dînsa ne-am identificat. Laolaltă cu cartea am înfruntat rugurile, autodafurile, cuptoarele de exterminare. Dintr-insa am sorbit însă mereu viața. Fără ea de mult nu am fi ființat. De aceea ne bucurăm cu ea „căci ea e viața noastră”.

În cîteva zile finalul sărbătorilor noastre de an nou va fi prăznuit din nou cu un spectacol unic și măreț. Un popor întreg, risipit prin toate unghiurile globului, dîntuiește cu Cartea în mînă, o sărută, o îmbrățișează pe „mireasa noastră

dragă” și iarăși începe s-o citească, săptămîna de săptămîna, parcă ar fi nou-nouă, parcă pentru iniția oară ar recita „La început Dumnezeu a creat Cerul și Pămîntul...”

Cartea aceasta e menită să aducă reciproca cunoaștere între oameni și națiuni. Fără cunoaștere e bezna în suflet, otrava urii poate fi cultivată.

Spunea un înțelept Rabin: „Am învățat de la doi țărani ruși care e drumul spre dragoste. „Ivan, mă iubești?”, îl întrebă Vasili pe tovarășul său de băntură. Da, te iubesc, răspunse acesta. Nu-i adevărat, replică Vasili. Nu mă cunoști și cît timp n-ai să mă cunoști, nu poți să mă iubești...”

Ignoranța stă la temelia urii. Cunoașterea aduce după sine înțelegere, dragoste. Cartea aceasta am scris-o mai mult pentru neevrei decît pentru coreligionari. Învățați-vă să ne cunoașteți și atunci veți constata că ni se cuvin „drepturile de autor” pentru că am adus această comoră de etică în lume. Aceste drepturi minunate înseamnă armonie și înțelegere. Alți și nimic mai mult.

130 DE ANI DE EXISTENȚĂ A SOCIETĂȚII „MEKITSEI NIRDAMIM” AMINTIRI

În „Allgemeiner Journal” (A National Jewish Journal, 24 iulie 1992) și în „Jewish Tribune” (20 iulie 1992) prof. dr. M.R. Lehmann, din Miami Beach (Florida), publică amintirile sale privind activitatea Societății „Mekitse Nirdamim” (Destăpărea adormiților) cu care ocazie se oprește cu insistență asupra concepției lui Rambam, așa cum apare din opera sa „TEŠUVOT” (Response). În special face referiri la cele „280 Tešuvot” (280 răspunsuri), lucrare deosebit de importantă, publicată de societate, de la a cărei înființare s-au împlinit 130 de ani.

Fondată în anul 1862 de către un număr de savanți, ea a avut ca preocupare majoră publicarea, pentru prima dată, a unor manuscrise medievale ebraice. Printre foștii membri ai conducerii se menționează: Șef Rabinul Londrei, Nathan M. Adler; Rabinul Romei D.S. Luzzato; Rabinul din Ungaria, S. Gansfried; dr. Haim Brody, din Praga și Ierusalim; A. Berliner, din Berlin; S.Y. Agnon și prof. N. Urbach, din Ierusalim.

Derulindu-și amintirile, prof. dr. M. R. Lehmann se oprește asupra faptului că tatăl său a subscris, încă din tinerețe, la publicațiile acestora și relatează el: „Îmi amintesc bucuria înscrisă pe fața sa ori de câte ori primea o nouă carte publicată de Mekitse Nirdamim. Vă puteți imagina cât de onorat am fost, acum câțiva ani, când am fost chemat să devin membru al Consiliului acestei societăți...”

În această calitate el a elaborat un studiu privind un manuscris datat în jurul anilor 1313, cu deciziile lui R. Meir din Rutenberg, pe care Societatea le-a publicat. Având sediul la Ierusalim din anul 1934 Societatea a început publicarea unei lucrări de o deosebită importanță, datorată lui Rambam (Maimonide, 1135—1204) — așa cum s-a menționat mai sus —, este vorba de „280 Tešuvot”.

Cele mai multe Tešuvot au fost scrise în iudeo-arabă și de aceea ele au fost publicate atât în arabă, cât și în traducere ebraică. Aceste Tešuvot, precum și alte lucrări mai speciale ale lui Rambam (Comentariul său asupra Mișnei, Moreh Nevuhim, Mișnah Torah, Sefer HaMivvot, lucrări de logică, medicină, astronomie, muzică ș.a.) constituie — remarcă autorul acestui studiu — o sursă fabuloasă de întâlniri cu Rambam, răspunsuri prin care a putut comunica, mult mai direct, în vederea realizării unui portret mai personal al maestrului decât oricare din lucrările sale. Din aceste convorbiri între Rambam și petiționarii din toate colțurile lumii din acel timp — ne spune autorul — se conturează portretul unui conducător atent, deseori blând în deciziile sale, dar mai adesea direct și tăios prin acele scurte sentințe. Toate Tešuvot urmăresc instruirea poporului evreu în spiritul unei înalte conștiințe.

Autorul studiului exemplifică competența lui Rambam prin răspunsurile date în unele cazuri comerciale privind: împrumutul de bani negustorilor ce navigau spre India, evaluarea unor cărți prețioase scrise cu greu de mână. Pentru cuvântul carte înțelegim la Maimonide atât denumirea *ktav* (arabă), cât și *sefer* (ebraică) sau *mitsacaf* (arabă) și ebraicul *mitsacaf*. Ultimul termen este folosit și la manuscrise biblice mari, multe scrise de Academia dinastiei „Ben Așer” din Tveria.

În Tešuvot găsim numele orașelor și țărilor pe unde au călătorit evreii și întrebările privind viața religioasă, de cult a evreilor din acele locuri: Bagdad, Alep, Sicilia, Tunis, Irak, Siria și India. Sunt menționate orașe egiptene: Cairo, Alexandria, Fostat, Mahalla, Tanis, Minyat, Zifta, Dumahur, Bilbais ș.a.

Există și alte aspecte pe care le putem găsi în Tešuvot: referiri la pirăți care capturau vase și mărfuri — un permanent pericol pentru navigatori și negustori — implicațiile legale pe care le avea capturarea femeilor evreice, care mai târziu erau răscumpărate... Multe întrebări priveau comerțul, restituirea împrumuturilor în situația devalorizării banului, caz în care — spunea Rambam — este stipulat cu claritate modul în care vor trebui restituiți banii, indiferent de rata de schimb din timpul înapoierii împrumutului.

O altă importantă problemă ridicată în Tešuvot este aceea a *sinaogii* și *comunității*. Răspunsurile date de Rambam în probleme cum sînt disciplina în cadrul comunității sau respectarea obligațiilor religioase sînt înmănușate în răspunsul dat: „Păstrați onoarea Torei, pentru că Tora și Mișvot sînt lumina din noi.”

Sînt deosebit de interesante răspunsurile date de Rambam la întrebările: 1. este permis să decorezi o *sinaogă* cu desene? 2. poate avea o *sinaogă* ferestre? În răspunsurile date Rambam a adăugat o notă personală: „Eu închid

ochii cînd mă rog” și deci desenele nu distrag atenția. În ceea ce privește cea de-a doua întrebare Rambam precizează: „Ferestrele sînt de dorit, căci prin ele ne putem imagina drumul spre Ierusalim”.

Din anumite Tešuvot apare aversiunea sa față de acele poeme „Piutim”,

■ Portret tradițional, neautenticat, al lui Rambam

adăugate la serviciul obișnuit din *sinaogă*, deoarece de cele mai multe ori ele sînt scrise de poezi minori, nu de „*tal-midei hahamin*”, iar conținutul lor este deseori străin de rugăciuni, abate atenția celor ce se roagă.

Alte întrebări se referă la scrierea „Sefer Tora”. În ceea ce privește cernela Rambam sublinia că el însuși a fabricat-o, iar dispunerea textului trebuie respectată.

Poziția față de alte religii. Referindu-se la *karaii* dr. M.R. Lehmann sublinia că „una din cele mai mari impliniri istorice ale lui Rambam, împreună cu Saadia Gaon, a fost să pună *stavilă* totală ereziilor *karaitice*, care, după moartea sa, s-a impus, numărînd un foarte mic grup de credincioși...” Rambam a trebuit să facă față și unor probleme cauzate nu numai de musulmani, ci și de creștini, care au ocupat Eretz Israel după cruciade. Referirile sale privind pe Iisus și Mahomed au fost eliminate de cenzură în primele ediții tipărite ale

■ Teșuva (răspuns) scrisă în ebraică și arabă (cu litere ebraice)

„Mișnei Tora”. Cu toate acestea există o ediție din 1509, tipărită la Constantinopol, care nu a suferit mutilarea cenzurii. În „Epistolă către Yemen” (Yigret Teman) există referiri atât la creștin, cât și la musulmani, la modul în care fiecare receptează Biblia. Creștinii — spunea Rambam — consideră că Biblia evrească este dată de Dumnezeu iar musulmanii declară că ea este o copiere a Coranului. De aici el conchide că este mai ușor pentru un creștin decât pentru un musulman să recunoască valorile iudaismului și chiar să se întoarcă la ele.

Celor zece porunci Rambam le conferă un grad mai ridicat de religiozitate decât restului Torei orale.

Referindu-se la convertit, Rambam spunea: el poate folosi pentru numele lui Dumnezeu toate formele — tatăl nostru, regele nostru, Dumnezeu lui Avraham — dar nu poate și nu trebuie să spună „cine ne-a scos pe noi din Egipt” sau „cine a întreprins miracole pentru poporul nostru” deoarece ar fi încorect din punct de vedere istoric. Referirile se pare că sînt făcute pentru „famosul Norman Creștinul / rabinul Ovadia / convertit...”

O întinsă Teșuva se referă la puritatea femeii. Este o problemă la care Rambam s-a referit încă din anul 1176, cînd a avut 41 de ani.

Rambam face referiri și la permisiunea de a se transporta rămășițele pămîntului în Eretz Israel. Legat de acest fapt el face aluzii și la dorința sa de a fi înmormîntat în Israel, la Tiberiadă.

Răspunsurile sale privind problemele familiale, comerciale, de moștenire s-au reflectat în „legislația din a sa Mișne Tora”.

Extrasele date de prof. dr. M.R. Lehmann din cele 280 de Tešuvot ne oferă o idee asupra „măreției nemăslăuite” a lui Rambam, un esanșon al inteligenței sale în fiecare domeniu al vieții... răspunsurile sale precise și sigure.”

Ev.F.

Lungul drum al evreilor din Maroc

Agnès Bensimon, în „Hassan al II-lea și evreii”, relevă episoadele secrete Alia celei mai mari comunități evreiești din Maghreb, cu tragediile sale, dese lovituri sau peripețiile sale uimitoare.

Printre cele trei mari comunități din Maghreb, comunitatea din Maroc este, fără îndoială, cea a cărei istorie este cea mai legată de pămîntul african. Chiar decolonizarea, care a strămutat iudaismul algerian și n-a lăsat decît câteva vestigii în Tunisia, nu i-a îndepărtat în întregime de pămîntul califilor pe evreii care s-au stabilit acolo din timpuri imemoriale.

Marocul este azi, de altfel, ultima țară musulmană care adăpostește o comunitate de cîteva mii de evrei, avînd școlile lor în ebraică și chiar dreptul de a întreprinde legături cu Diaspora și cu Israelul. (Nu e un secret pentru nimeni că mii de evrei originari din Maroc vizitează regulat țara lor natală și, printre altele, persoane publice de prim rang...)

În afara atașamentului pentru Maroc, evreii din această țară care s-au stabilit în Franța, în Canada, în alte țări sau au făcut Alia păstrează recunoștința regelui Mahomed al V-lea pentru refuzul său categoric de a ceda autorităților de la Vichy, care ceruseră să se aplice evreilor din Maroc un statut discriminatoriu. Hassan al II-lea a beneficiat în bună măsură de acest respect al evreilor față de tatăl său și a continuat să-l considere pe vechii săi supuși, aidaoma celorlalți cetățeni, „ambasadori” ai Maghrebului. Pe lângă calitatea de păstor spiritual al credincioșilor, de stăpîn al imperiului califilor, Hassan al II-lea deține și funcția de președinte al Comitetului Al-Kouds („Ierusalim cel sfînt”, pentru musulmani) el ține sub supraveghere, adeseori mai bine decît alții, mișcările de diversivitate antievreiești din țara lui și, mai ales, procedează cavalereste, cu un amestec de clarviziune politică și abilitate de cîrmaci iscusit pe scena politică internațională, în conflictul din Orientul Apropiat, primindu-i cîndva pe Moshe Dayan și Shimon Peres în palatul lui și medînd atunci între Israel și țările arabe, netezînd, în bună măsură, drumul tratatului de pace dintre Israel și Egipt.

Mai mult: bunele relații actuale între Hassan al II-lea și evreii au început după cîștigarea independenței de către Maroc.

Agnès Bensimon, veche ziaristă, a publicat o carte de mare interes consacrată acestei teme și intitulată „Hassan al II-lea și evreii. Istoria unei Alia secrete”.

Cartea evidențiază aspectele mai puțin cunoscute ale unei veritabile saga, pe care Samuel Séguez a povestit-o, în parte, în „Mivtsa Yakhin”, în urmă cu cîteva ani. În lucrarea documentată și chiar aprofundată a lui Agnès Bensimon este relevat ceea ce puțini oameni știu pînă la cea dată: amploarea acțiunilor întreprinse de Mossad și Agenția Evrească din Maroc spre a fi organizată și, curînd, stimulată mișcarea de Alia, devotamentul militanților locali și al emisarilor israelieni, care, uneori, și-au riscat viața, colaborînd cu înalta administrație a țării, dar, de asemenea, aspecte mai controversate și totdeauna formal recunoscute, cum sînt colaborarea dintre serviciile de informații marocane și Mossad și rolul jucat de acesta din urmă în afacerea Ben Barka. Asupra acestor probleme, Agnès Bensimon a întreprins o anchetă de o deosebită însemnatate.

Așa cum scria odinioară Victor Malka, istoria evreilor marocani reprezintă o „memorie sfîrșimată”. Multă vreme, în Israel, ei au fost considerați asemenea semisălbaticilor abia scăpați din grotle lui Atlas, „tăietori de lemne” și „săpători de finitini”, după frumoasa imagine biblică din „Deuteronomium”. În anii ’70, „Panterele negre” au împlinit spirituale, suscitînd o puternică luare de atitudine în favoarea evreilor din Maroc... Apoi au fost realizate certe, uriașe progrese: dacă ne gîndim numai la numărul universităților, deputaților, primarilor, miniștrilor (cariera lui David Lévy este, din acest punct de vedere, exemplară), oamenilor de afaceri și cetățenilor simpli israelieni, putem măsura drumul parcurs între primirea din trecut, nu totdeauna generoasă, și integrarea acestei comunități de-acum încolo atât de numeroasă și vitală în societatea israeliană, venită în Tora Sfîntă nu atât din constrîngere, cît pătîrînd sub imboldul unor reale convingeri sioniste. O comunitate care nu s-a manifestat prin lansare de platforme teoretice privitoare la momentul în care trebuie reînălțat Statul modern Israel, dar care a pus în mișcare, peste noapte, sate întregi din sudul Marocului către țărmurile Mediteranei, pentru a se imbarca spre Sionul rugăciunilor și „*balahot*”-urilor („rugăciunile fierbinți”) din serviciul divin *sinaogal* din Africa de Nord). Este unul din meritele lucrării lui Agnès Bensimon acela de a fi evidențiat faptul că iudaismul marocan a înscris pagini luminoase în istoria noului Israel. După cum, de asemenea, nu au fost trecute sub tăcere relațiile care leagă

evreii din Maroc pe pămîntul lor natal și de persoana regelui, cele din urmă scînd prin puctul lui Omar, datînd din secolul al VII-lea e.a., privitor la situația evreilor dată de suveranul musulman; și anume regulul de *dhimmi* al evreilor, respectiv, de protejați ai suveranului. În această calitate, Hassan al II-lea și unii dintre intermediarii „săi” evrei au jucat un rol în istoria cunoscută, de asemenea, în Europa: rolul respectării intereselor reciproce ale prințului său episcopului, pe de o parte și ale evreului Curții, pe de alta — ultimul, în ipostază de furiș sau inspector al fiseului, consilier din umbră al primului și, în același timp, din necesitate, protector din umbră al coreligionarilor săi. Nu mai este un secret pentru nimeni că, spre a auri un blazon uneori șters, actualul suveran marocan a folosit prilejul — prin unii dintre evreii „săi” — de a-și pleda cauza la Washington sau în alte capitale... Fără îndoială, cultura politică occidentală nu utilizează acest gen de obiceiuri (ea cunoaște, e adevărat, alte forme, nu mai puțin subtile, de bune oficii diplomatice); Marocul reprezintă unul dintre ultimele exemple de guvernare a Cetății musulmane, judecînd după felul în care a primit, a supus și acceptat evreii în decursul secolelor. A fost un amestec de condescendență paternalistă, de apropiere între rude, de adevărată conlucrare culturală și de înrudire a sensibilităților.

Cum îmi spunea odată minunatul scriitor egiptean Taoufik el-Hakim: „Nu știu să ne înțelegem totdeauna, cînd nu se amestecă alții în problemele noastre!”

JEAN-LUC ALLOUCHE

LILien — „Omul și cartea”

Contribuții ale evreilor români în științele exacte și tehnică (III)

Dintre matematicieni și astronomi, ne vom opri mai întâi asupra venerabilului David Emmanuel (1854—1941) — „Tata David”, cum îi spuneau studenții — membru de onoare al Academiei Române (1936), „intemeietorul școlii matematice românești”, după cum arăta marele matematician român Simion Stoilov. Lui Grigore Moisil îi aparține formula lapidară: „Cu el începe matematica românească”. Și aceasta ar trebui s-o afle și „europenii” care nu pierd nici un prilej de a-și vărsa măcar câte o picătură din punga cu venin.

Pău al unui umil timplar evreu, împovărat de grijile existenței, David Emmanuel a izbutit cu greu, datorită prejudecăților rasiale, să se înscrie la un liceu din București, dar aici, curînd, s-a impus ca elev eminent. O modestă bursă acordată de Societatea „Jacob Löbel”, care susținea „junimea israelită fără mijloace”, sumă completată cu banuții strînsi anevoie din meditații, i-a permis să urmeze studii în Franța, unde a obținut licența în matematică (1876) și în fizică (1877). În 1879, a devenit, la Paris, doctor în matematică, cu o teză de mare subtilitate, tratînd despre integralele abeliene de speța a treia; ulterior a elaborat clasicul său curs, în două părți, *Lecțiuni de teoria funcțiilor* (1924, 1927), o prioritate în România.

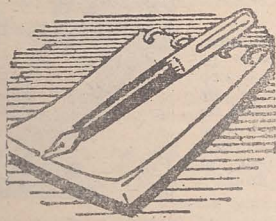
După ce zările democratice românești au spulberat o odioasă campanie de presă antisemită la întoarcerea sa în țară (încă nu exista „Europa” în Europa, dar existau altele...), a devenit, la 26 de ani, profesor universitar la Facultatea de Științe, mai întâi suplinitor la geometrie analitică (1880—1882), apoi titular la algebră superioară și teoria funcțiilor, timp de 46 de ani (1882—1928); a predat, de asemenea, la Școala Națională de Poduri și Sosele (1882—1929), la Școala Normală Superioară, la Școala specială de artilerie și geniu. Un har pedagogic remarcabil i-a câștigat dragostea și stima celor 47 de generații de matematicieni și ingineri pe care i-a format. În 1929, a fost ales președinte de onoare al Primului Congres al Matematicienilor Români de la Cluj, iar la 25 de ani de la moartea sa (1966), a fost comemorat, la recomandarea U.N.E.S.C.O. Totodată, cum observa „Gazeta evreiască” din 31 iulie 1942, „era dintre cei puțini cu o situație înaltă care purta interes instituțiilor culturale ale comunității și alor săi, obștii evreiești”.

A fost prieten cu Ronetti Roman, ale cărui seri literare le frecventa, ca și cu dr. I. Niemirower, păstrîndu-se o felicitare pe care i-a adresat-o, cu prilejul unei scrisori la acestuia despre istoria evreilor din România. A sprijinit organizarea Liceului „Cultura” și selecția profesorilor, dovedind încă o dată, dacă mai era nevoie, că poți fi, concomitent, un patriot român și un bun evreu. În același timp, a fost un om de o vastă cultură clasică și modernă, un luminat spirit european, recunoscut ca atare.

O vastă și profundă cultură universală l-a caracterizat și pe matematicianul și mecanicianul Simion Santelevici (1870—1963), pe care Iorgu Iordan îl considera un „exemplu de om integral”. Și el și-a susținut teza de doctorat la Paris, cu o temă din domeniul ecuațiilor diferențiale (1909), în 1913 devenind doctor doct. A fost profesor la Seminarul Pedagogic al Universității din București și la diferite licee și, de asemenea, conferențiar de analiză matematică la Facultatea de Științe din București (1911—1919), ulterior devenind profesor de calcul diferențial și integral, apoi de mecanică rațională și aplicată, la Universitatea din Iași (1919—1938). Revenit la București a prezidat prima comisie de bacalaureat la „Liceul teoretic evreiesc” (Graur) în 1941, atunci cînd rușinoasele legi rasiale antonșene excludeau elevii evrei din școlile de stat, iar la „Colegiul pentru studenți evrei” (Onescu) a predat calculul diferențial și integral. Este autorul unui clasic *Curs de mecanică rațională* (2 vol., 1929, 1931). A elaborat noi metode de integrare a unor ecuații integro-diferențiale și a descoperit mai multe clase de familii izoterme de suprafețe. Plecînd de la elementul de arc, a dezvoltat geometria lui Lobacevski. A dedus axiomele geometriei neeuclidiene din expresia elementului liniar. A întreprins cercetări originale privind „liberul arbitru” în probleme de dinamică. Recunoscîndu-i-se meritele științifice, a devenit, în 1948, membru titular și membru de onoare al Academiei.

Drept matematicianul, inginerul și statisticianul Alexandru Froda (1894—1973), profesorul Solomon Marcus observa: „Era prin excelență un gînditor

al lucrurilor de început, care se delecta să surprindă aspectele subrede ale unor noțiuni și rezultate care interveneau în întemeierea marilor construcții ale matematicii timpului său [...] fiind atras cu deosebire de fapte care intrau în conflict cu aparențele”. Iar acad. Nicolae Teodorescu înfățișa omul, scriînd: „Lipsit de vanitate, delicat și generos [...] Fermite senină și harnică”. Și-a susținut doctoratul, în 1929, la Paris, cu o teză care a produs „senzație în rîndurile specialiștilor” (N. Teodorescu). În perioada interbelică, a fost statistician și actuar expert, de asemenea profesor de economie matematică la Școala de Statistică, actuariat și calcul. După o întrerupere a activității didactice în perioada dictaturii fasciste-antonșene, a fost conferențiar și profesor de matematici generale, teoria mulțimilor, mecanică rațională la Universitatea din București. A obținut rezultate însemnate în teoria funcțiilor reale, algebră, logică matematică. A elaborat o teorie a sistemelor izogonale pentru spații parametrică, a introdus conceptele de „para-vecinătate” și „lanțuri dirijate” a stabilit condițiile necesare și suficiente pentru măsurabilitatea funcțiilor multifforme.

Ernest Abason (1897—1942), matematician și inginer, dinamic, întreprinzător, de o superioară creativitate științifică, autor de excelente manuale de matematică și editor de periodice științifice, a fost, pînă în 1940, profesor de geometrie descriptivă și aplicații la Școala Politehnică din București (era licențiat, din 1920 și doctor, din 1936, în matematică și inginer diplomat, șef de promoție al Școlii Naționale de Poduri și Sosele din București — 1921). Îndepărtat, din motive rasiale, din învățămîntul de stat, organizează cursuri superioare, tehnice și medicale pentru studenți evrei, în cadrul „Colegiului Abason”, dar moare prematur, la nici 46 de ani. E. Abason s-a numărat printre primii autori din lume care au abordat domeniul funcțiilor spline periodice. A utilizat, ca instrument analitic, polinoame periodice denumite de el „puteri periodice”. Generalizînd metoda discontinuităților privind unele perioade nesinusoidale poligonale, a contribuit la elaborarea procedurilor care a intrat în știință sub denumirea „metoda Lalescu-Eagle-Abason”. A avut o contribuție originală în domeniul aplicațiilor funcțiilor periodice în fizică, mecanică și electricitate. Istoricul matematicii George St. Andonie scria despre el: „Avea calitatea de a nu se da biruit”. Doar boala l-a învins, totuși, cu mult prea timpuriu.

Un eminent pedagog al matematicii a fost și Abraham Hollinger (1905—1985), profesor de liceu la Roman și București (1929—1951), apoi conferențiar la Institutul Pedagogic din București și la Facultatea de Matematică din Capitală. Ani îndelungați, a fost redactor responsabil al „Gazetei matematice”. Autor de articole și studii privind metodică predării matematicii, articole de popularizare a cunoștințelor matematice, matematică recreativă, a elaborat un mare număr de excelente manuale de geometrie și algebră (unele traduse și în străinătate), caracterizate prin însușiri de limpezime, grație și perfecție structurale, care, alături de culegerile sale de probleme, au contribuit la formarea gîndirii matematice a multor generații. A predat algebră superioară și matematici generale și la „Colegiul pentru studenți evrei” (M. Onescu).

Tot la acest colegiu a predat calculul diferențial și integral, precum și geometria descriptivă, Ioan Barbălat (1907—1987), născut la Birlad, licențiat în matematică al Facultății de Științe din Paris (1930). A activat inițial ca expert la o societate de asigurări (1933—1937), a fost apoi profesor secundar la Birlad și București, încheindu-și cariera didactică ca profesor de matematici superioare la Institutul de Construcții din București (1963—1972) și fiind, între 1955—1976, cercetător la Institutul de Matematică al Academiei. Și-a început activitatea de

timpuriu, publicînd note și probleme în „Gazeta matematică”, „Foia matematică” (Chișinău), „Mathesis” (Bruxelles), mai ales din domeniul geometriei. Creația sa este, însă, în principal în aria analizei matematice. A adus contribuții în problemele de existență a soluțiilor aproape periodice ale ecuațiilor diferențiale neliniare, definind o nouă clasă de funcții și a dat o nouă caracterizare funcțiilor monotone. A studiat, cu rezultate noi, funcțiile cu valori medii egal mărginite, mulțimile ordonate și mulțimile cofinale, spațiile abstracte și spațiile topologice, aplicațiile metodelor frecvențiale la sistemele de ecuații diferențiale.

Licențiat în matematică, la 20 de ani, a Facultății de Științe din București, Ella Marcus (1909—1982) s-a consacrat cu pasiune și competență astronomiei. A obținut, de asemenea, licența în fizică (1933, Paris) și filosofie (1932, Montpellier), efectuînd, concomitent, stagii la observatoare astronomice din Franța. Între 1933—1949, a fost profesoară de matematică, astronomie și fizică la diferite licee din Capitală, în paralel desfășurînd o susținută activitate la Observatorul astronomic din București (fără a fi inițial salariată). Ulterior, a fost asistentă și lector la Facultatea de Matematică și Fizică din București, iar la Observator a îndrumat munca Sectorului Meridian. Sub coordonarea ei, a fost realizată lucrarea colectivă *Catalogul de stele slabe* (25 000 de stele observate — premiul „Gheorghe Lazăr” al Academiei Române), apoi *Catalogul de stele sudice de referință*. A mai adus contribuții în astrografie și în determinarea orbitelor sateliților artificiali. Ella Marcus a fost membră a Comitetului Național Român de Astronomie și a Uniunii Astronomice Internaționale (Comisia de astronomie meridiană). La moartea ei, o colegă, Elena Toma, scria: „Era convinsă că observațiile sînt intermediare dintre noi, pămînteni, și cer [...] A fost alături de noi, mai tîrziu decît noi prin entuziasmul ei, mai puternică decît noi prin dăruirea ei”.

I. M. ȘTEFAN

ELEVI EVREI DIN VASLUI

Recent, am citit placa cu numele șefilor de promoție al Liceului „M. Kogălniceanu”, primul liceu din Vaslui. Pînă la revoluția din decembrie 1989, era școala cu gradul cel mai înalt din localitate. Constatări:

În anul școlar 1949—1950, șefa de promoție s-a clasat Isabela Haimovici, actualmente în Israel.

Strul Treghele, care a fost șef de promoție în anul școlar 1956—1957, are meritul de a fi învățat fără să fi avut condițiile materiale corespunzătoare, tatăl său fiind un mic funcționar comercial.

În anul școlar 1963—1964, sora mea, Silvia Avram, a fost șefa de promoție. Este căsătorită cu profesorul Izu Vaisman, fiind o apreciată profesoară de electronică la liceul din Kiriati-Yam — Israel.

În anul școlar 1964—1965, Iulia Cohn a reeditat această performanță, fiind șefa promoției. Studiind electrotehnica, a devenit ingineră și acum lucrează și trăiește în Israel.

În anul școlar 1971—1972, Iulian Gold, care acum este inginer la „Vastex” — Vaslui, iar în anul școlar 1974—1975, Heinrich Iosub, inginer în Israel, s-au clasat șefi ai respectivelor promoții.

Ec. IULIUS AVRAM

Cariera lui a început ca portar

Benjamin Mendelsohn a făcut din cercetarea cazurilor penale o disciplină de studiu aparte

Acum vreo 40 de ani, ministrul israelian de finanțe de atunci, Pinchas Sapir, a auzit cum cineva i s-a adresat portarului de la ministerul său cu apelativul: „Domnule doctor”. Uimit, s-a interesat de caz și a aflat că portarul venise din România, nu cunoștea țara, oamenii și limba, dar era doctor în drept. Și mai mare a fost uimirea ministrului cînd portarul diplomat, Benjamin Mendelsohn, i-a arătat ziare și reviste în care era denumit drept creatorul unei noi discipline criminologice, numită victimologie. Imediat, demnitarul israelian a dat dispoziție ca renumitul jurist să fie transferat la serviciul juridic al ministerului.

Actualmente, există societăți de victimologie în multe țări, pe care un german, Hans von Hentig, le-a reunit în 1979, la Münster, într-o asociație. În 1973, a avut loc primul Congres mondial de victimologie, în Israel. Au urmat alte congrese în Japonia și S.U.A., iar în 1988 a avut loc un nou congres mondial, în Israel.

Ce este „victimologia”? Potrivit definiției Dicționarului Duden, este vorba de „un domeniu al criminologiei, care cercetează relațiile dintre criminal și victima sa”. Cum i-a venit lui Mendelsohn ideea de a crea această disciplină?

Lucrurile au început, relatează el, cînd, ca tînar avocat la București, a fost numit din oficiu să apere un delincvent recidivist, care evadase din închisoare și a fost din nou arestat. Procuratura a propus o pedeapsă deosebit de grea. Mendelsohn a reușit, grație unei metode experimentate de renumitul profesor Sigmund Freud, în legătură cu delictul de evadare, să obțină achitarea clientului său.

„Spre uimirea mea — a declarat Mendelsohn —, am aflat că acest client al meu, sofer pe un LKW, fusese victima unui sir de împrejurări nefaste și a unor nedreptăți sociale. La început, un politist îl înghățase pentru un delict de circulație. Între cei doi a avut loc un violent schimb de cuvinte. Clientul meu s-a încăierat cu politistul și tribunalul l-a condamnat la trei luni privațiune de libertate. În închisoare, deținutul, avînd vîrsta de 22 de ani, a absolvit primul său curs de „criminalitate”. După eliberare, a săvîșit o tîlhărie, drept care a fost condamnat la 5 ani de pușcărie. La eliberare își dădu seama că nimeni nu mai voia să-l angajeze. El a comis, de aceea, o nouă tîlhărie și a fost condamnat la 10 ani de temniță”.

Cercetătorul Mendelsohn arată în continuare: „Din această închisoare a evadat după patru ani și nouă luni, a atacat un conducător auto cu cuțitul pentru a-i fura banii, după care a fost prins din nou, tradus în fața justiției, unde aveam să-l apăr eu”.

Apărătorul a argumentat că tînarul fu suse victimă unor împrejurări nefaste. Părintele psihanalizei, Freud, căruia el i-a adus la cunoștință, printr-o scrisoare, aceste argumente, le-a confirmat din punct de vedere psihologic, într-un răspuns trimis de la Viena la București.

Acest caz l-a stimulat pe Mendelsohn să-i determine pe juristi și psihologi să întreprindă observații asupra substraturilor raportului dintre criminali și victimele acestora. Pînă la izbucnirea războiului, el și-a publicat constatările în publicații academice. În 1951, a venit în Israel, unde și-a putut serba, în 1990, cea de-a 90-a aniversare a zilei de naștere.

Funcționarul de stat israelian, pensionat de 25 de ani, a trăit, în continuare, împreună cu soția sa, în condiții foarte modeste, într-un sărăcăcios cartier din Ierusalim. Ofertele făcute soților Mendelsohn de a vinde manuscrisele scrisorilor profesorului Freud unui colecționar au fost respinse. Mendelsohn a declarat că ar fi dispus să facă acest lucru numai atunci cînd beneficiul realizat ar folosi la stimularea cercetărilor în victimologie.

STIRI TV STIRI

SITUAȚIA EVREILOR DIN BOSNIA PROVOACĂ ÎNGRIJORARE

Situația din Bosnia este urmărită cu multă atenție de Statul Israel, care încearcă să se implice în eforturile internaționale pentru ajutorarea populației în suferință. Pe plan politic, ministrul de externe, Shimon Peres, a condamnat atrocitățile din Bosnia. La solicitarea Ministerului de Externe, Yosi Sarid, deputat în Knesset, a călătorit în fosta Iugoslavie pentru a examina posibilitățile de ajutorare. Printre altele, Israelul ar dori să trimită în Bosnia un spital de campanie. La punerea la punct a acțiunilor israeliene participă și Agenția Evreiască (Sohnut).

Evident că, în Israel, situația evreilor din Bosnia a produs îngrijorare. Ziarul israelian „Maariv” a anunțat, referindu-se la președintele comunității evreiești din Sarajevo, că printre deținuții lagărelor sirbești din Bosnia s-ar găsi și evrei. După o altă știre din presă, unii dintre evrei au reușit să se salveze. Rabinul Șef sefard al Israelului, Mordehai Elyahu, a declarat că evreii din fosta Iugoslavie nu trebuie să se bazeze doar pe salvarea prin cei din afară, ci trebuie să plece spre Israel. Criza bosniacă, de care este atinsă populația musulmană a republicii, produce îngrijorare și printre arabii israelieni.

COMUNITATEA EVREIASCĂ DIN HALLE LA 300 DE ANI

Concilierea cu Statul Israel, a opinat primul ministru al landului Sachsen-Anhalt, este o îndatorire centrală pentru landurile provenite din fosta R. D. Germană.

În alocuțiunea solemnă rostită la inaugurarea ceremoniilor prilejuate de împlinirea a 300 de ani de existență a comunității evreiești din Halle, el a afirmat că unul dintre cele mai întinse capite din istoria relațiilor germano-evreiești este perioada în care statul est-german s-a sustras de la o adevărată reparație a crimelor naziste. Înainte de începerea ceremoniei, la primăria orașului a fost inaugurată o expoziție cu titlul „Deportații la Theresienstadt — pieirea unei comunități”.

SINDICATELE ÎN OBIECTIV

O critică vehementă la adresa sindicatelor (Histadrut) din Israel aduce cunoscutul ziarist Nathan Dunevitz, potrivit căruia ele nu fac destul pentru noii olim sovietici. Mulți patroni au profitat în mod rușinos de marea ofertă de forță de muncă a celor dispuși să capete ceva de lucru, plătiind salarii extrem de mici. Dunevitz relatează despre unii angajați care prestează muncă grea și care, după zece ore de muncă, aduc acasă numai 50 de shekeli. Mulți patroni nu plătesc mai mult de 4 sau 5 shekeli pe oră. De ce sindicatele și liderul lor întreprind atât de puțin pentru noii imigranți? De ce nu le acordă mai multă protecție? De ce nu luptă cu toată energia pentru egalitatea

în drepturi a acestora la locul de muncă? — întreabă autorul și avertizează asupra consecințelor unei atari politici de angajare a forței de muncă a noilor veniți din fosta Uniune.

AJUTOR PENTRU ÎNTEMIERE DE COMUNITĂȚI

Premierul landului Brandenburg, Manfred Stolpe, a dat asigurări, recent, Consiliului Central al Evreilor din Germania în legătură cu sprijinirea integrării noilor veniți din fosta Uniune Sovietică. El a declarat că este gata să susțină toate eforturile pentru crearea unei noi comunități evreiești în Brandenburg. Acesta este un moment deosebit de important istoric — a fundamentat premierul făgăduiala sa.

ISRAEL—CHINA; ACORD COMERCIAL

Israelul și China au semnat, prin reprezentanții lor, la Ierusalim, un acord comercial. Potrivit datelor furnizate de Radiodifuziunea israeliană, acesta este primul acord semnat, de la stabilirea relațiilor diplomatice, în ianuarie anul acesta, între cele două țări. Actualmente, China importă anual mărfuri în valoare de 30 de milioane de dolari din Israel, în timp de Israel importă din China mărfuri în valoare doar de patru milioane de dolari.

BONNUL TREBUIE SĂ SALVEZE MUZEELOR COMEMORATIVE

După opinia social-democraților germani, țara lor nu trebuie să privească impasibil la ruina muzeelor comemorative înființate în lagărele de exterminare naziste din Europa răsăriteană. Deputați ai Partidului Social-Democrat au cerut, de curind, guvernului federal să participe — sub aspect financiar — la întreținerea și restaurarea unor astfel de muzee. Acest lucru este valabil cu prioritate pentru clădirile fostului lagăr de la Auschwitz-Birkenau (Polonia), amenințate cu ruina, precum și pentru aceea a fostului lagăr de pe teritoriul ceh, de la Theresienstadt.

Pentru muzeele comemorative înființate în Germania, în memoria victimelor național-socialismului și stalinismului, trebuie promovată, după opinia Partidului Social-Democrat, o nouă linie de orientare privind responsabilitatea statului în amintirea „dublei tragedii” a germanilor din acest secol. Germania federală trebuie să participe cu jumătate din suma necesară întreținerii acestor muzee.

RELATII INTERNATIONALE — SCURT BILANT

În ultimele 18 luni, diplomația israeliană a reușit să stabilească relații diplomatice cu un număr de țări, printre care fosta Uniune Sovietică, China și India — țări în trecut ostile

statului evreu — și cu toate țările din Europa răsăriteană. De asemenea, a restabilit relații cu cele mai multe dintre țările africane — care au rupt legăturile cu Israelul după războiul de Iom Kipur din 1973, cu un gest de solidaritate cu Egiptul.

Israelul a reluat relațiile diplomatice cu națiunile din Africa de Vest, Sierra Leone și, pentru prima dată, cu statul Belarus — în trecut Bielorusia —, una dintre cele 15 republici independente care anterior formau Uniunea Sovietică.

LETONIA—ISRAEL

Domnul Reuven Shpungin a fost numit consul în Israel din partea Letoniei — prima dintre cele trei națiuni baltice reînscute — în vederea deschiderii unui oficiu diplomatic.

Guvernul din Riga a stabilit sediul consulatului la Tel Aviv.

„OLA HADAȘA”

În vîrstă de 110 ani, doamna Robanash Baharonu a sosit pe aeroportul Ben Gurion ca nou venit din Etiopia în Israel. Pe un scaun cu rotile, folosind un toag de lemn, ea a simțit, ca și cei care au întîmpinat-o, o emoție specială, căci a reușit să atingă țărurile Țării Sfinte.

ARHEOLOGIE

La tărul mării, în apropiere de kibutzul Neveh Yam, au fost descoperite trei schelete a căror vechime se estimează a fi de ca 7 000 de ani.

Se efectuează și alte cercetări pentru a se demonstra că pe aceste teritorii au existat moduri de viață timpurii.

DIRECTOR ISRAELIAN INVITAT ÎN GERMANIA

Ascher Fisch, director la Noua Operă a Israelului, a primit o invitație pentru a funcționa ca director la Opera de Stat „Unter den Linden” din Berlin. Activitatea sa începe cu stagiunea 1992/93. Numirea lui Fisch a avut loc la recomandarea lui Daniel Barenboim, care, începînd din august, este conducătorul artistic al opere. În cursul remarcabilei sale cariere, Fisch a dirijat cele mai importante orchestre din țara sa și a asigurat unsprezece montări de operă la Noua Operă a Israelului. La Berlin, el va dirija mai întîi „Bărbierul din Sevilla”.

FILMUL ISTORIC

Deținător al distincției Academiei Americane pentru cel mai bun documentar privind „agoniile soluției finale” — filmul „Genocid”, realizat pentru Centrul Simon Wiesenthal din Los Angeles —, Arnold Schwartzman a realizat filmul „Ecouri care rămîn”, cu subiect legat direct de viața stelelor din Europa răsăriteană. Filmul este dedicat, cu precădere, spectatorilor britanici, autorul sperînd că va avea o largă audiență la neevrei și la elevii din școlile generale. O poveste tristă, plină de evenimente deosebite, nevăzute, persecuții, punînd în lumină rădăcinile poporului evreu.

DIN PRESA NOASTRĂ

„Steaua”, „România literară”, „Luceafărul”, „Contrapunct” s.a. inserează un număr de stiri privind unele personalități și evenimente ale vieții evreiești. Spicium mai jos:

„FRUMOASELE ZILE ALE TINEREȚII MELE”

Anna Novac (în imagine), scriitoare stabilită în Franța, a publicat, în luna septembrie, la editura Baland, jurnalul său

de lagăr cu titlul amar-ironic „Frumoasele zile ale tinereții mele”. Născută în Transilvania de Nord, a fost deportată, de către fasciști unguri, la vîrstă de 14 ani, întîi la Auschwitz, apoi în alte șapte lagăre de exterminare. Scris chiar în timpul detenției și ascuns în suboțel de lemn, acest jurnal este o mărturie concisă, fără artificii literare, despre viața cotidiană în universul concentraționar, văzută de o adolescentă care găsisese în scris un mijloc de a rezista. După război, Anna Novac a devenit autor dramatic și s-a străduit să-și ștergă din memorie trecutul.

VIATA EVREIASCA

„România literară” face referiri la expoziția „Modele ale vieții evreiești”, expoziție istorică deschisă la Walter-Gropius Bau, din Berlin. Despre această expoziție deosebită revista noastră (nr. 727—728, 1992), a publicat o amplă relatare privind nu numai destinația săliilor expoziției, dar și unele date despre expoziții. O sugestivă lecție de istorie în obiecte și documente referitoare la comunitățile evreiești din lume, un mijloc de cunoaștere.

KAFKA ȘI KABALA

Sub semnătura lui Karl Erich Grötinger — profesor de studii iudaice — a apărut în Editura Eichborn, din Frankfurt pe Main, volumul documentar „Kafka und die Kabale”, o amplă lucrare din care se desprind momente importante din viața și gîndirea marelui scriitor evreu.

ARNOLD SCHÖNBERG

Personalitatea complexă a compozitorului (1874—1951) se desprinde dintr-un volum biografic ilustrat — cca 2 000 de fotografii și documente — apărut, sub îngrijirea doamnei Nuriya Nono-Schönberg, în Editura Ritter, din Klagenfurt. Materiale, avînd izul autenticului și ineditului, conferă acestei nero-mantate biografii obiectivitatea datelor inserate.

NADINE GORDIMER ÎN LIBRARI

În librăriile franceze premiata Nobel pentru Literatură Nadine Gordimer este prezentă cu romanul „Histoire de mon fils”, considerat de Claude Wauthier „drama unei familii din Africa de Sud”.

Cu ocazia acordării Premiului Nobel acestei eminente scriitoare evreice, „Revista Culturii Mozaic” a publicat un articol (nr. 724—725) în care se subliniază motivația juriului: „pentru lucrările care au ca temă consecințele pe care le implică ființa umană deosebită rasi-ale”. „Cine oare alteineva decît un fiu sau o fiică a oprîmării popor evreu poate să dea mai bine glas înfierării blestemelor discriminării între rase, etnii sau confesiuni?”.

TRISTAN TZARA

Despre faimoasa mișcare „Dada”, inițiată la Zürich, în 1916, de către Tristan Tzara, despre gîndirea și atitudinea acestui neliniștit poet — aflat în relații de prietenie cu Picasso — aflăm multe amănunte inedite din studiul „Mesajul lui Tristan Tzara”, semnat de Radu Bogdan, în paginile „României literare”. Traducerea versurilor poetului evreu se datorează tot autorului studiului amintit.

EXPOZIȚIE LA ROMA

La începutul anului 1992, s-a deschis la Roma, la Palazzo Ruspoli, o expoziție a artistului Lucian Freud, nepotul celebrului medic, fondatorul psihanalizei, Sigmund Freud (1856—1939).

Sigmund Freud

O selecție reprezentativă din picturile și desenele sale, apreciate în Anglia și Statele Unite, conturează imaginea artistului, puțin cunoscut în Italia. Lucrările sînt realizate în anii 1940—1941.

LEON VOLOVICI

Tot în „România literară”, eruditul istoric literar Z. Ornea se referă la cartea lui Leon Volovici „Nationalist Ideology and Romanian Intellectuals in the 1930s”, apărută la Londra, Pergamon Press, 1991.

„POEZII DIN ISRAEL”

Revista „Steaua” a publicat, sub semnătura lui V. Mihailescu, articolul „Poezii din Israel”, o interesantă punctare a dramatis-mului creației lui Shaul Carmel, poet israelian de limbă română.

Spirit solar, cum însuși se va considera, poetul înscrie în versurile sale trăiri, imagini dintr-un trecut mereu viu în memoria sa, din prezentul ardent pe care-l trăiește. Apartenența sa la Țara Sfîntă este adinec încrustată în poemele „Psalm Ierusalimului”, „Kadiș”, „Șlomo”

ÎN ATENȚIA ABONATIILOR „REVISTEI CULTURII MOZAIK”

Începînd cu data de 1 ianuarie 1992:

● Prețul unui exemplar al revistei este de 15 lei.

Abonamentul pentru un an este de 450 de lei, iar pentru 6 luni de 300 de lei; pentru trimiterile în străinătate, abonamentul este de 65 de dolari pentru un an.

● Abonamentele, ca și anunțurile se fac la comunitățile evreiești din localitate sau la FEDERAȚIA COMUNITATILOR EVREIEȘTI din România, care are contul 45.10.7.062 deschis la Banca Comercială Română, Filiala sectorului 3 — București și adresa: str. Sf. Vineri nr. 9—11, telefon (centrala): 15.50.90, 15.50.98 și 15.50.99.

JOURNAL OF THE ROMANIAN JEWS

A CULTURAL EVENT The Launching of His Eminence's Book "BIBLICAL ESSAYS"

On Wednesday, October 11, the opening sale of the book by His Eminence, Chief Rabbi Dr Moses Rosen, entitled "Biblical Essays", took place at "Dacia" Bookstore in Bucharest.

A distinguished and large audience attended this literary event. We noticed among the participants the following gentlemen: Mircea Ionescu-Quintus, Justice Minister; Prof. Dr. Gh. Vlăduțescu, State Secretary for Religions; Avshalom Me-giddon, Ambassador of Israel; Sven Meily, Ambassador of Switzerland; Prof. Dr. N. Cajal, Vice President of the Romanian Academy; Dr. M. Saragea, University Professor; Composers: H. Mălineanu and Edmond Deda; Radu Bogdan, Arts critic; Dr. Andrei Voinea, University Professor, a.o.

The following people took the floor: Antonie Alexandru Winkler, Director of "Arcadia" Publishing Company; Prof. Dr. Gh. Vlăduțescu, Prof. Dr. Emilian Cornițescu from the Faculty of Theology in Bucharest, as well as the author of the "Essays", Chief Rabbi Dr Moses Rosen.

His Eminence gave autographs. "Biblical Essays" may be bought from any bookshop throughout the country, as well as at the headquarters of the Jewish Communities.

It can also be ordered by mail from the following address: —
Federația Comunităților Evreiești
Str. Sf. Vineri nr. 9—11, sect. 3, Bucharest Bank account: CEC 46.456.101.006, Fi-liala sect. 3 a B.C.R.

The book costs 250 Lei.

His Eminence Chief Rabbi Dr Moses Rosen and (from right to left): Prof Dr Gh. Vlăduțescu, Mr Antonio Alexandru Winkler, Prof Dr Emilian Cornițescu, lawyer Iulian Sorin, counsellor of His Eminence

Interviews Accorded by His Eminence to The Review "Cuvîntul"

The Chief Rabbi of The Romanian Jewish Communities Invites Corneliu Vadim Tudor to Find A Successor for Him

From sources close to the Jewish community we have found out that no successor is being considered to the position of chief rabbi which you are holding. We would like to know if our information is correct and what are the conditions for a person to become Chief Rabbi of Romania.

"The problem of succession" to the position of a Chief Rabbi of the Federation of the Jewish Communities in Romania was already raised by me in 1965, when I was elected Chief Rabbi of the Community in Zürich and President of the "Diaspora House" in Israel. Even though I persisted in refusing to leave the Jewish Community in Romania during the great dangers that were threatening it (the Slansky Affair — 1952; the trial of the Jewish doctors in Moscow — 1953; the interdiction to leave for Israel from 1952 to 1958, etc.), 1965 was a time when I thought that I was no longer indispensable for saving the interests of the Jewish population in Romania.

In spite of my persistent requests, both the World Jewish Congress, the Government of Israel and the Romanian Government insisted (by way of persuasion and in no way by force) to postpone (one year after the other) my retirement. In 1967, when the Joint was brought into the country, it involved a large scale action to save thousands of lives whom I could not abandon. All external demands to continue "Aliya" for Israel had also to be taken into consideration.

In 1979 when, as a result of my activity with the "Beit Hatefutot" (The Diaspora House), I received a flat in Tel Aviv and a special chair was set up in my name in the "Bar-Ilan" University in Israel, I began searching for a successor, but all my efforts proved in vain. Nobody wanted to accept this position due to the economic and political situation in Romania.

Currently, I still endeavour to find such a candidate suitable for this function. This is the reason why instead of taking advantage of God's mercy to complete my theological works and to write my memoirs, etc., I place the powers that are left to me, in very hostile conditions, to the service of my flock.

The conditions of a successor to this position are: first of all, he must have theological and Talmudic knowledge which results from years and years of studies beginning from early childhood. During the past 45 years, the Jewish population in Romania decreased by 97%, and the 3 per cent that is left are over 60 years of age, and so we can find not

a single Jew in Romania to possess the minimum knowledge in Jewish lore, not to say anything about rabbinic knowledge.

Furthermore, we find no one (except for the older people who already have rabbinic positions), who is by far suitable for a rabbinic function among the about 400,000 Romanian Jews who left the country. Don't forget that "the wages" we receive here (for example, I receive about 120 dollars per month, and the haham — a much inferior position brought from Israel, without whom we would have nothing to eat, is paid by "the Joint" with 2,500 dollars a month), and you will find the explanation why we find no person amateur to take this position.

If you add to this the hulgianic anti-semitism present here, the political and economic chaos, you will understand the situation for better.

You will ask why at my age I am still living here? You will ask: "You have a house in Israel, you have a university chair there, etc., why do you stay?" I reply to you that I have invested too much of my life to save this community in order to abandon it, to leave a flock without a shepherd before it reached... the shore!

What will it be? God helped 97 per cent of my brethren and so He will help the rest of 3 per cent.

Maybe Mr Vadim knows of a Rabbi whom he likes better than me? I'd be grateful to him, and then, we hope, he would also give up his anti-semitism and I could have happier days during the next part of life given to me by Him who governs everything. You see, maybe, he is better in doing such things, as I see that he has become a specialist in the Talmud, the Protocols of Zion, etc.

(1992, October, 6—12)

The Calling Addressed by the Romanian Parliament to Dr Alexandru Șafran Was A Blunder of Amplitude

Sometimes ago, the Parliament thought of inviting Mr Alexander Șafran, leader of the Jewish community in Geneva, your predecessor as a Chief Rabbi of Bucharest, to come to our country in order to witness (he did it on some other occasions) to the fact that the Romanians are not antisemitic. Mr Șafran accepted the invitation, but he did not turn up. Do you know the reasons why his visit was cancelled?

Here one encounters the saying: "Haste makes waste". Senator Motiu was in a haste to invite the former Chief Rabbi of Romania, Dr Al. Șafran. He was in a haste because, before he launched this invitation with much ado, be-

fore saying on the TV that "the former Chief Rabbi would disavow Moses Rosen in his action of denigrating the Romanians", and throw the hatchet, he should have done a simple thing that even a child would have thought of. He should have simply read Dr Al. Șafran's autobiographical book, entitled "Facing the Storm", published in French in 1987, at Jerusalem, by the Yad Vashem Printing House. Had he read it, he would have calmed down and would not have invited him.

I am going to quote a few excerpts from this autobiography and you will see that the former Chief Rabbi surpassed by far the present rabbi in his appreciation of Antonescu, of the pogrom in Jassy, of the deportations to Transnistria, of the killings in Bessarabia, etc.

The first excerpt refers to the events in Jassy during the summer of '41 (page 67):

"...The pogrom in Jassy was organized and carried out by the Romanian army and civil authorities with the help of a German unit which was in Jassy at the time. 4,300 Jews were dispatched to a concentration camp, 2,650 of them died suffocated in the "death train". The total of about 12,000 Jews were killed".

The second excerpt refers to Bessarabia (page 78):

"...When the Romanian troops entered Bessarabia in July 1941, they butchered the Jewish population with unbelievable ferocity. The cruelty with which the Jewish population in Bessarabia was treated by the Romanians surpassed even the cruel treatment to which the Jews in Bukovina were subject to by the same Romanians".

In another excerpt, he refers to the only audience Marshal Antonescu gave the Chief Rabbi of Romania (page 81):

"...When in the end I met him, emotion seized upon my words, my tone, my insistence. I implored him to have pity on those unfortunate, starving, deported, innocent men, and not to send them to their death. At a certain moment, he seemed touched, but quickly he fell in rage. I tried to calm him down and I stressed that he alone, by a single word, could avoid the disaster, he could prevent the destruction of so many homes and turn back these men from that painful journey which was leading them to their death. He looked at me severely, with icy eyes and stressed that "the Jews deserved their fate". His cheeks became red, pale and white and he seemed like a pray beast ready to tear me with his claws. I gathered all my spiritual wits in order to stand through this audience, but at this moment I began to utter SHEMA ISRAEL (the funeral prayer for the Jewish martyrs, our note). The things I felt during this sad experience will linger permanently deep in my soul; they cannot be conveyed in words. I mentioned already that Antonescu was a mad man".

About the deportations in Transnistria, I quote from page 85:

"...On their way in Transnistria, many deported fell crushed by the tiresome journey, frozen by cold, pierced by the bayonets of those who oppressed them, killed by the bullets of the soldiers or butchered by those who led them on this journey. When finally they reached the

deserted fields of Transnistria, the others died of exhaustion or lack of medical care, of hunger or cold. The survivors were deprived of food, clothing or medicines".

What would any one else have done in my place when confronted with this funny situation in which both partners acted rashly? Nothing else but let things develop by themselves and have a good laugh.

This is what might have happened had Dr Al Șafran come. If he were to repeat the above-mentioned passages, a general laughter would have covered up Mr Motiu and his wise senator acolytes.

If — horrible dictu — he could have denied his own statements (and this is impossible because as a witness of the facts, he could not profanate the memory of hundreds of thousands of Jewish martyrs), then, had I been forced to step in, we would have offered Mr Motiu the show he wanted: two rabbis quarrelling.

Well, I take my mission too seriously and could not stay back and wait. I called on Mr Al Birlădeanu, President of the Senate. I put on his table the book and he was stunned. He signed the invitation and realized immediately the embarrassing situation. He asked me whether I can do anything to stop the visit. I told him I don't want to interfere. In the end, it seemed that the people who produced the invitation tried hard and not only did they call off the visit but also the invitation.

So, Mr Șafran also acted hastily accepting the invitation. He should have made inquiries and find out why he was invited. Then he would have thought twice before accepting it.

That the Romanians are not antisemites. I said it time and again. There was no need to go Senator Motiu to the shores of Lake Leman to get a certificate, because they could find in Maria Rosetti Street the present Chief Rabbi who said it, urbi et orbi, throughout the world.

You see now that Antonescu, the pogromists, the killers of children and old people are but "dry wood". Only those characters who assimilate them with the Romanian people; only those individuals who perpetuate the Fascist ideology, it is only they that "render guilty" the Romanian people. And this was done by many of the senators who issued the invitation.

You will understand in this way why "the visit was called off".

(1992, October, 13—19)

כּתב-עת

של היהדות הדתית מרומניה

דו-שבועון

ב"ה תשרי תשנ"ג מס' 745

פרסום הספר החדש "רעיונות בתורה"

יו"ר האקדמיה פרופ. דר. נ. קולר, פרופ. דר. מ. סג"א וכו'.

בפתיחת הטקס דבר המנהל של מרכז פרסום הספרים "אקדמיה" ונתן רשות הדפוס לפרופ. דר. ולדצסקו ולפרופ. דר. אמיליאן קורני-צסקו שדברו על חשיבות הספר.

בסיום דבר מחבר הספר, כבוד הרב הראשי של "ש"ס"א, אשר הדגיש על הרעיונות הנשכחות של התורה שהעלה בספר.

הספר החדש נמצא בכל חנויות הספרים בארץ ובמחשבים הפרוצים של הקהילות היהודיות ברומניה.

ביום רביעי 14 באוקטובר ש.נ. התקיימה בחנות לספרים "דצ"א" מבוקרשט פרסום הספר "רעיונות בתורה" של כבוד הרב הראשי דר. דוד משה רוזן שלי"ם.

נכח קהל רב של אנשים דגולים השתתפו שרים כגון ישר המשפטים מירצ'א יונסקו-קיג-טום ושר המדינה לרתות פרופ. דר. נ. ולדצסקו אנשי רוח מפורסמים, אנשי מדע, סופרים, מחנכים וכו'.

השתתפו בטקס גם שגריר מדינת ישראל אבשלום מגידו, שגריר שווייץ סרן מילר, נשיא המפלגה האיכרית מרומניא קורנליו קופוטו, סגן

זמן שמחתנו (המשך)

"אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה" (אבות ו), רק מי ששחרר את מצפנו, רק מי שידוע להוקיר את החרות ולומד כדי לדעת את ערכה, רק זה הנו בן חורין. חג השבועות עם ההתגלות על הר סיני ועם משפטי הצדק שלו והשלום מסמל את החלק השני של החרות, חרות הנפש.

חג הפסח וחג השבועות, חרות הגוף וחרות הנפש, אינם אומרים דיינו, דפי היסטוריה העמים שטרם נתישנו מראים לנו כי מי שמסתפק רק באלה, נשאר עוד בעבדות הקשה.

רק כאשר ישיגו גם את החלק השלישי של החרות, חרותו של האדם העובד, לשמוח בפרי יגיע כפיו, רק אז תהי החרות בבחינת זרע של קיימא.

חג הסוכות הוא חג האסיף שבו הכניסה תורת ישראל את החוק של חלוקת פרי האדמה, חלק כחלק לכל אלה שעבדו את האדמה, והוא שם כתר מלכות בראש החרות של כל בני האדם. האדמה היתה נתלת אלה שהשיגו לחמם בזיעת אפם, והקוצרינא ברינה יקצורו וישמחו כי לאיש שזרעו עובדת, לו הארץ.

רק לימים כאלה נאה השם "זמן שמחתנו", כי רק בהם יכול לשמוח על חייו הטובים היחיד והכלל כאחד.

הרב הראשי ד"ר דוד משה רוזן

זמן שמחתנו

"ושמחת בחגך"

אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך והלוי והגר והיתום אשר בשעריך". (דברים טו, יד).

הכל צריכים לקחת חבל בשמחה כללית זו. והתלמוד מרבה לספר על מעשים שגרמו להרבות שמחת הקהל בימי חג האסיף עד תפרוץ בכל עור. והנה מה שמסופר בירושלמי: "יונה בן אמתי מעולי גללים היה ונכנס לשמחת בית השואבה ושרתה עליו דוח הקודש. ללמדך שאין רוח הקודש שורה אלא על לב שמח" (סוכה פרק ה, הלכה א). ומובא גם בתוספות כי שמחת בית השואבה הקסימה את כל הנוטלים בה חלק עד ש"חסידים ואנשי מעשה היו מרקדים באבוקות של אור שבידיהם ואומרים לפניהם דברי שירות ותשבחות" (סוכה ג).

"אמרנו עליו על רבן שמעון בן גמליאל, כשהיה שמה בשמחות בית השואבה היה נוטל שמונה אבוקות של אור וזרק אותן ונוטל אחת ואין נוגעות זו בזו" (סוכה נ"ג). וכמו כן מובא שם: "אמר רבי יהושע בן חנניה: כשהיינו שמחים בשמחת בית השואבה, לא ראינו שניה בעינינו" שמחת בית השואבה היתה כללית וגדולה כל כך עד כי אמרו: "מי שלא ראה שמחת בית השואבה, לא ראה שמחה מימיו" (סוכה נ"א).

ושמחה זו מה טיבה? היא לא באה לחפות לרגע על כאביו של האדם שלא ירגיש, או להאפיל על העצב שבל יראה, בהסתירו לשעה קלה את מחשבו. שמחה כזאת דומה לשיכרות שכאשר יפוג כח היין, תוחלת האדם נכובה. כשהאדם בורה מפני נפשו הוא לא ימצא את השמחה האמיתית. השמחה האמיתית לא תשכון בלב האדם בלי שיקול הדעת או טרם בחן היטב את מצפנו. השמחה האמיתית היא זו שנובעת משלוות הנפש. שלוות שהשיגה האדם אחרי שטיהר נפשו מכל חלאה. ובכן לא בבל דעת, אלא במקור מצפון טהור תבוא השמחה האמיתית.

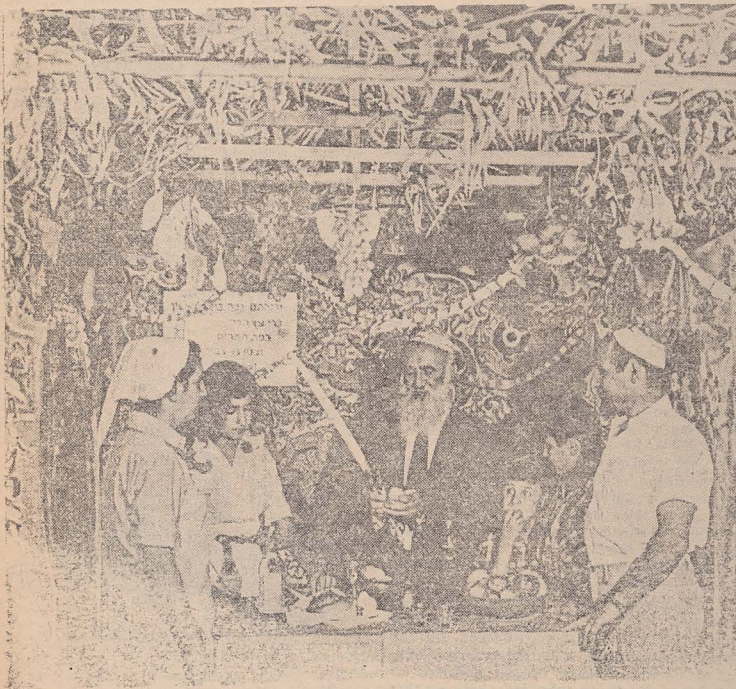
ראש השנה, עם הימים שלפניו ושלאחוריו מכין את הדקן לשמחה נכונה זאת. אלה הם ימי מלחמה קשה נגד הרע שבנפשו: "ימים נוראים" הם אלה שבהם מתגלה האדם לעצמו, על כל חסרונותיו ולקוויו המוסריים. ויום הכפורים עולה על כולם, כי בו מתגבר האדם על הרע שבו ומשרה שוב את השלום בינו ובין המקום, בינו ובין חברו, בין האדם ונפשו והנתיבות המבורכים פתוחים לו בדרך החיים.

ולא במקרה מקומו של חג הסוכות אחר ראש השנה ויום הכיפורים. אפר החטאת הוסר מגד עינו, הדרך אל הנפש פתוחה לפנינו ולשמחה אין כל מעצור. "פרג עץ הדר" היהדות אינה דורשת מירות, להגור מתענוגי החיים. אדרבה, היא דורשת ממנו לשמוח בחיים ולאכול מפריים.

השקפה זו על השמחה היא בניגוד גמור להשקפת ההלניזם על ימי הבציר שבסתיו המזוהב. חג היקבים של היונים וחג שבתאי של הרומיים המתירים עול מוסר. לעומתם עומד חג הסוכות ימצוה: "ושמחת לפני ה' אלהיך" (דברים טו, יד). שמחת ולוקים היא זו, שמחת היופי.

תלמידי אפיקור החשיבו רק את התענוגות הגופניים ורצונם היה למצות מן החיים את התענוג הגופני עד כלות. הילל הושיא, האדם הענו והחכם שיצא מבין ענוי הארץ והתעלה בכל זאת על גורמי הפסגה הרוחנית, ידע למצוא את אוצרות הרוח שלמענם אוי לו לאדם לחיות, כי הם הם יסודות היהדות. "אמרנו על הלל זקן, כשהיה שמח בשמחת בית השואבה אמר כן: אם אני כאן, הכל כאן. ואם אין אני כאן, מי כאן?" (סוכה נ"ג) אם האישיות המוסרית שלי יכולה להתנער מעפר הבלי העולם, אם יכולתי לגלות את נפשי, אזי הכל כאן. הכל, כל מה שמסביב לי מואר באור נהדר. ובכן עלי לשמוח.

זמן שמחתנו, אין זו רק שמחת היחיד, אלא גם שמחת הכלל, שני הדגלים האחרים, חג הפסח וחג השבועות, לא זכו לשם זה, "זמן שמחתנו", כי להם אין אותו רושם. פסח, זמן חרותנו, מזכיר לנו כי נותקו כבלי השעבוד "משעבוד לגאולה". זוהי הפתיחה לדברי ימי עמנו והיא לימדה אותנו לדעת כי לא די ביציאה מעבדות לחרות, כי קשה יותר לשמור על החרות מאשר להשיגה. התנאי העיקרי, שהחרות לא תהיה בבחינת קול קורא במדבר, אלא שבני העם ינפצו את כבלי השיעבוד הגופני והרוחני כאחד.

... על נטילת לוח